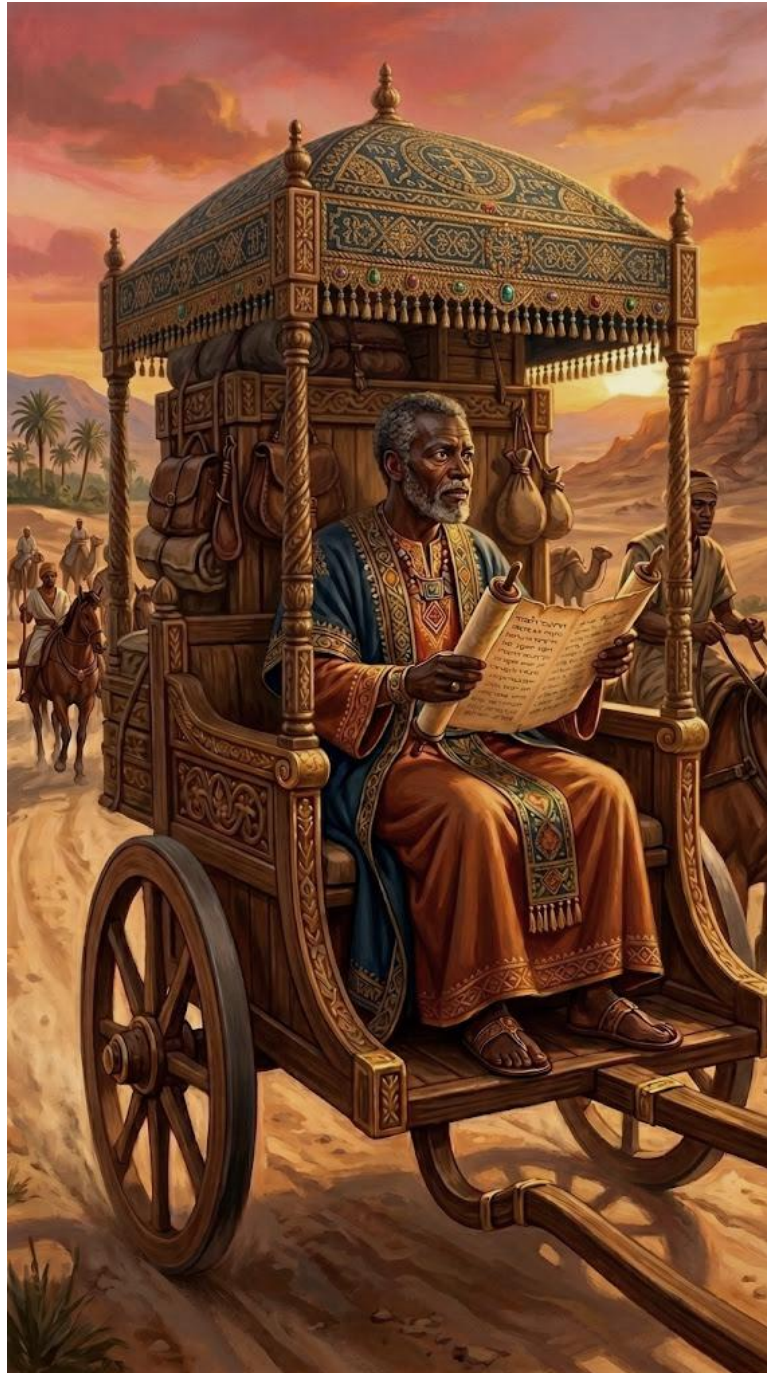

Het vergeten spoor van de schatmeester uit Kush (en zijn buiging voor de God van Israël)

📖 *Psalm 68:32 Prinselijke gezanten zullen komen uit Egypte; Morenland zal zich haasten zijn handen tot God uit te strekken.*

📖 *Zefánja 3:10 “Van de zijden der rivieren der Moren zullen Mijn ernstige aanbidders, met de dochter Mijner verstrooiden, Mijn offeranden brengen.”*

Dik Aangeenbrug.

De afbeelding titelblad is digitaal gegenereerd.

Inhoud

Inleiding.	3
1.Op reis.	4
2.Het verlangen van de uitgesloten vreemdeling.	6
3.De eenzame weg naar het levende woord.	8
4.Wie was de kamerling?	10
5.De wet en de opmerkelijke uitzondering voor Cush.	11
6. De koninklijke piramides en het goud van de Candace.	12
7.De ware schat van de minister van financiën.	14
8.De ontmoeting met Filippus en de doop.	15
9.De reis vervolgt met blijdschap.	17
10.Het gezelschap van gezaligde kamerlingen/ontmanden.	18
11. Het lot van het koninklijk zaad.	18
12.De verzoening van de wet en de profeten	21
12.De Wens aller heidenen en de nieuwe gehoorzaamheid.	23
13.De vreze des Heeren	25
14.De werking van de Heilige Geest in het hart van de Moorman.	26
15.Historische achtergrond over de Ethiopische kerk en de zwarte Joden.	28
16.De echo's van Salomo en de Ethiopische overlevering	29
17.Het vergelegen volk uit de profeten.	33
18.Het gebed van een Falasha.	36
19.Routekaart.	36
20. De bewogen kerkgeschiedenis van Soedan	38
21.Nawoord: de kerk vandaag in het huidige Morenland vervolgd.	40
22.Het getuigenis van Alia.	40

Afbeelding: *Nubische piramides, Meroe, Soedan, waaronder die van de Candace in de Bijbel.*¹

Mei 2026

Inleiding.

Voordat we in gedachten plaatsnemen op de reiswagen van de kamerling, is het goed om te benoemen welke vijf bijzondere lijnen we in deze geschiedenis met elkaar zullen ontdekken. We zullen allereerst stilstaan bij de onmetelijke rijkdom van Gods genade voor de uitgeslotene (waarin we zien hoe een dorre boom door het bloed van Christus een eeuwige naam ontvangt binnen Zijn muren).

Vanuit dat wonder ontdekken we de schoonheid van een ware gehoorzaamheid uit liefde (waarin duidelijk wordt dat de trouw aan Gods inzettingen voor de vroege gelovigen absoluut geen krampachtig wetticisme was, maar de pure vrucht van een kinderlijk ontzag voor de Schepper). Deze oprechte gehoorzaamheid brengt ons vervolgens bij de oeroude en vaak onbekende Afrikaanse kerkgeschiedenis (die ver weg van de theologische theorieën uit het westen de zuivere Joodse wortels van het christelijk geloof wist te bewaren).

In deze geschiedenis zien we bovendien de letterlijke en majestueuze vervulling van de profetieën oplichten (die door de eeuwen heen zichtbaar is gebleven in Ethiopië, tot aan de ontroerende terugkeer van de Falasha's naar Israël toe). Tot slot mondt deze reis uit in een zeer actuele en dringende oproep tot gebed (omdat de ware geestelijke nakomelingen van deze kamerling in het huidige Soedan precies vandaag de dag door een ongekend diep dal van vervolging gaan).

¹ <https://www.wanderlustmagazine.com/inspiration/unesco-world-heritage-sites-meroe-pyramids-sudan/>

1. Op reis.

Verplaatsen wij ons nu in gedachten naar die eenzame woestijnweg. En laten we plaatsnemen op de reiswagen en in stilte meereizen. Naast ons bevindt zich de schatmeester uit het Morenland (een heer van grote macht en aanzien). De verzengende hitte en de eentonigheid van de reis lijken hem geheel niet te deren. Zijn blik is onafgebroken en vol overgave gericht op de zware boekrol die geopend op zijn schoot rust. Laten we ons wat voorover buigen en als het ware over de schouder van deze kamerling meekijken. Naar welke Goddelijke woorden is hij zo vurig op zoek?

Wij volgen in stilte zijn blik over de eeuwenoude regels.

We lezen in het Bijbelboek Handelingen weliswaar heel eenvoudig dat hij op zijn wagen de profeet Jesaja zat te lezen. Maar laten we ook beseffen wat hij daar werkelijk in zijn handen hield....

In de oudheid was een complete boekrol van Jesaja een absoluut fortuin waard. Het was geen geschrift dat een gewone sterveling zomaar even aanschafte. Als we vandaag de dag een helder beeld willen krijgen van zo'n kostbaar bezit, kunnen we kijken naar de grote Jesajarol die in het jaar 1947 is gevonden in de grotten van Qumran. Deze archeologische vondst geldt als het oudste, vrijwel complete Bijbelboek ter wereld dat we bezitten.

De omvang van zo'n document is enorm: de rol meet exact 7,34 meter in de lengte en is ruim 25 centimeter hoog. Dit kostbare document bestaat uit zeventien grote vellen perkament (zorgvuldig bewerkte huiden van schapen of geiten) die aan de zijkanten met de hand minutieus aan elkaar zijn genaaid. Op deze aaneengesloten vellen bevinden zich in totaal 54 kolommen met Hebreeuwse tekst, die de complete 66 hoofdstukken van het boek Jesaja omvatten.

Afbeelding: complete Jesajarol in Qumram gevonden. ²

Het is bijzonder opmerkelijk dat deze vondst na bijna tweeduizend jaar verborgenheid aan het licht kwam in de gortdroge woestijn van Judea. Exact in diezelfde woestijn was immers eeuwen geleden Johannes de Doper actief als de grote wegbereider van de Messias. Toen de afgezanten hem destijds vroegen wie hij was, baseerde hij zijn identiteit rechtstreeks op deze zelfde profeet Jesaja en getuigde: *"Ik ben de stem des roependen in de woestijn"*.

Hoe wonderlijk is het dat na twintig eeuwen van diepe stilte plotseling weer een stem uit diezelfde woestijn van Judea naar voren komt. Het is de herontdekte boekrol zélf die als een tastbare stem spreekt. In het veertigste hoofdstuk van deze rol klinkt eerst die machtige boodschap: *"Troost, troost mijn volk, zal uw God zeggen"*. En direct daarna volgen de profetische woorden:

 Jesaja 40:3 Een stem des roependen in de woestijn: Bereidt den weg des HEEREN, maakt recht in de wildernis een baan voor onzen God!

Waar Johannes destijds optrad als de heraut voor de eerste komst van Jezus, daar bazuïnt deze boekrol (die na tweeduizend jaar onaangetaast uit het woestijnzand tevoorschijn kwam) als een krachtige heraut en wegbereider voor Zijn naderende wederkomst.

² https://en.wikipedia.org/wiki/Isaiah_Scroll

Dit Goddelijke woord blijft onwankelbaar vaststaan. (Jes.40:8)

De ontdekking van deze grote **Jesajarol** (in het voorjaar van 1947) vond bovendien plaats in de directe nabijheid van de oprichting van de moderne **staat Israël** (op 14 mei 1948). Dat de boekrol na al die eeuwen exact in dit tijdsbestek van nog geen veertien maanden tevoorschijn kwam, is een samenvallen dat velen tot op de dag van vandaag zien als een sprekend teken van Goddelijke leiding.^{3 4}

Wie deze unieke boekrol tegenwoordig met eigen ogen wil bezichtigen, kan reizen naar Jeruzalem. Daar ligt de rol veilig uitgesteld in het heiligdom van het boek, een herkenbare witte koepel die onderdeel is van het Israël museum.

Het vervaardigen van een dergelijk document was in de tijd van de kamerling een immens en heilig project. Geletterde schrijvers werkten daar maandenlang met opperste concentratie aan, in de diepe overtuiging dat zij direct met het heilige woord van God bezig waren (er mocht in die meterslange tekst immers geen enkele fout staan). De koper betaalde niet alleen voor een hele kudde dieren om het perkament te leveren, maar moest ook het volledige levensonderhoud van deze schrijvers voor de duur van het project financieren. Om een beeld te schetsen van deze onvoorstelbare waarde: een vergelijkbare handgeschreven rol kost in onze huidige tijd al gauw tienduizenden euro's. In de oudheid (toen geletterdheid zeldzaam was en boeken een absoluut luxeproduct waren) vertegenwoordigde zo'n complete Jesajarol letterlijk de waarde van vele jaren zware arbeid.

Dat deze Moorse kamerling (die in de oosterse kerkgeschiedenis bekendstaat onder de erenaam Bachos) deze bijzonder kostbare rol persoonlijk bezat en met zich meedroeg op zijn lange reis, onderstreept niet alleen de onvoorstelbare rijkdom van het koninklijke hof in Meroë, (gelegen in het Bijbelse Ethiopië, wat we tegenwoordig Soedan noemen) maar getuigt bovenal van zijn eerbiedige toewijding. Als opperste minister bewaarde hij in zijn vaderland weliswaar de vergankelijke goudschatten van de Candace (de Bijbelse koninginnentitel voor de machtige heidense vorstin Amanitore), maar hier op zijn schoot hield hij met eerbied de werkelijke, onvergankelijke schat vast. Het was precies die onvergankelijke schat waar de apostel Petrus later over zou getuigen, toen hij de woorden van deze zelfde profeet Jesaja aanhaalde:

 Jesaja 40:8 Het gras verdort, de bloem valt af; maar het Woord onzes Gods bestaat in der eeuwigheid.

 1 Petrus 1:25 Maar het Woord des Heeren blijft in der eeuwigheid; en dit is het Woord, dat onder u verkondigd is.

Terwijl de paleizen en de blinkende goudschatten van Meroë in de eeuwen daarna uiteindelijk tot stof en ruïnes zouden vervallen, droeg deze schatmeester op zijn reiswagen een Goddelijk Woord met zich mee dat de eeuwigheid zelf in zich droeg.

Zo begon op deze oude weg begon een eeuwenoude belofte glansrijk in vervulling te gaan. In deze hooggeplaatste kamerling (die als een machtige minister helemaal naar Jeruzalem was gereisd om te aanbidden) brak namelijk het ontroerende moment aan waar de psalmdichter eeuwen daarvoor al profetisch van had gezongen.

 Psalm 68:32 Prinselijke gezanten zullen komen uit Egypte; Morenland zal zich haasten zijn handen tot God uit te strekken.

Lukas beschrijft deze historische ontmoeting later zo treffend in het boek Handelingen:

³ <https://free.messianicbible.com/feature/bible-proof-promise-dead-sea-scrolls-aleppo-crown-return-israel-national-treasures/>

⁴ <https://planthopeisrael.com/israel-time-and-divine-intervention/>

 Handelingen 8:27 En hij stond op en ging heen; en ziet, een Moorman, een kamerling, en een machtig heer van Candace, de koningin der Moren, die over al haar schat was, welke was gekomen om aan te bidden te Jeruzalem;

Daar, op het eenzame en stoffige spoor richting Gaza, zat de prinselijke gezant uit het verre Afrikaanse land. Met de kostbare boekrol geopend op zijn schoot, zo strekte de mensen uit dit Morenland in de stilte van de woestijn zijn handen smachtend uit naar de ene ware God van Israël.

2.Het verlangen van de uitgesloten vreemdeling.

Hier volgt het onbekende, maar o zo heerlijke verhaal van de gelukzalige kamerling uit het verre Morenland. Waarom ondernam hij eigenlijk die levensgevaarlijke karavaanreis van meer dan tweeduizend kilometer door de hete woestijn? In dat verre koninkrijk Meroë (het oude Ethiopië van de Bijbel, in het huidige Soedan) klonken waarschijnlijk nog altijd de echo's van het ware geloof, bewaard gebleven sinds de koningin van Scheba een bewonderend bezoek bracht aan koning Salomo in Jeruzalem. De kamerling was wat men in de theologie een godvrezende noemde. Hoewel hij een machtig minister van financiën was onder de heidense vorstin Candace, had hij een diepe geestelijke dorst die hem naar de ene ware God dreef.

Het is het verhaal van een man die de wet liefhad, maar door diezelfde wet onherroepelijk werd buitengesloten. Omdat hij een ontmande was, kon hij immers onmogelijk besneden worden De strenge inzetten sloten hem onverbiddelijk uit van de vergadering des Heeren:

 Deuteronomium 23:1 Die door plettering verwond of uitgesneden is aan de mannelijkheid, zal in de vergadering des HEEREN niet komen.

Mogelijk was hij helemaal naar Jeruzalem gekomen om de God van Israël te aanbidden ter gelegenheid van de grote feesttijden (zoals het paasfeest, het wekenfeest en het loofhuttenfeest). Hij deed dat dan van een afstand in de voorhof der heidenen, precies zoals sommigen uit Griekenland dat ook deden:

 Johannes 12:20 En er waren sommige Grieken uit degenen, die opgekomen waren, opdat zij op het feest zouden aanbidden;

Maar voor een man in zijn unieke positie was dit geen simpele opgave. Omdat hij gebonden was aan zware staatstaken en afhankelijk was van het verlof van zijn koningin, is de kans groot dat hij juist reisde op het moment dat de staatszaken in zijn eigen land het toelieten. Wellicht was hij er juist in een rustigere periode (buiten de massale drukte van de verplichte feestweken om) om daar in stilte God te zoeken en de tijd te nemen om kostbare boekrollen te kopen.

Wanneer hij die boekrollen van Mozes las, stuitte hij op teksten die voor hem een dichte deur moesten zijn. Gods woord voorzag weliswaar in een liefdevolle regeling voor de vreemdeling, maar die stelde harde eisen waaraan hij met zijn verminkte lichaam onmogelijk kon voldoen:

- *Exodus 12:48 Als nu een vreemdeling bij u verkeert, en den Heere het pascha houden zal, dat alles, wat mannelijk is, bij hem besneden worde, en dan kome hij daartoe, om dat te houden, en hij zal wezen als een ingeborene des lands; maar geen onbesnedene zal daarvan eten.*
- *Leviticus 22:18 Spreek tot Aäron, en tot zijn zonen, en tot al de kinderen Israëls, en zeg tot hen: Zo wie uit het huis van Israël, en uit de vreemdelingen in Israël is, die zijn offerande zal offeren naar al hun geloften, en naar al hun vrijwillige offeren, die zij den Heere ten brandoffer zullen offeren;*
- *Numeri 9:14 En wanneer een vreemdeling bij u als vreemdeling verkeert, en hij het pascha den Heere ook houden zal, naar de inzetting van het pascha, en naar zijn wijze, alzo zal hij het houden; het zal enerlei inzetting voor ulieden zijn, beiden den vreemdeling en den inboorling des lands.*

Zonder de besnijdenis was deelname aan het Pascha voor hem onbereikbaar. Hij kon onmogelijk een volwaardige Joodse bekeerling worden. De tempel in Jeruzalem kende strenge muren en afscheidingen. Voor deze hooggeplaatste man eindigde zijn lange reis onherroepelijk in de buitenste ring (de voorhof der heidenen). Hij mocht daar wel staan en bidden, maar hij kon absoluut niet deelnemen aan de offerdienst op het binnenplein. Hij zag in de verre verte de rook van het brandofferaltaar opstijgen en hoorde de Levieten zingen, maar hij was letterlijk buitengesloten. Maar toch weerhield deze totale uitsluiting hem er niet van om met een diep verlangen die gevaarlijke reis naar Jeruzalem te maken, dorstend naar de God van Israël. En wat is het ontroerend als we bedenken dat hij op de terugreis (tijdens het lezen op zijn wagen) straks in het boek van de profeet Jesaja niet alleen de genade in de beloofde Messias zou vinden, maar ook nog eens een persoonlijke, heerlijke belofte voor de ontmande zou ontdekken. Geen wonder dat hij, tot geloof in Jezus gekomen, zijn weg met blijdschap vervolgde en later vanuit pure liefde koosjer ging eten en de sabbat ging houden (maar absoluut niet omdat enig mens hem daartoe had gedwongen of uit vrees om niet zalig te worden).

Dit wonder van genade gebeurde bij hem wel op een heel andere manier dan bij Paulus. Paulus vertrouwde er (vóór de openbaring van Christus aan zijn hart) immers nog blind op dat hij door de wet zalig kon worden. Voor deze kamerling was het echter fysiek al volkomen duidelijk dat hij, ziende op de wet, nooit gerechtvaardigd zou kunnen worden. Hij was er alleen al door zijn lichamelijke staat voor eeuwig buiten gesteld. Maar juist daar, in die absolute onmogelijkheid, is hij door het bloed van Christus een kind van Abraham geworden. Het is de kern van datzelfde evangelie waar ook Paulus later van mocht getuigen:

- *Galaten 2:19-21 Want ik ben door de wet der wet gestorven, opdat ik Gode leven zou. Ik ben met Christus gekruist; en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons van God, Die mij liefgehad heeft, en Zichzelven voor mij overgegeven heeft. Ik doe de genade Gods niet te niet; want indien de rechtvaardigheid door de wet is, zo is dan Christus tevergeefs gestorven.*

Het is heel aannemelijk dat de kamerling bij de tempel alleen maar de kille en uiterlijke godsdienst tegenkwam. Hij was naar Jeruzalem gereisd met de woorden van de profeet in zijn hart:

- *Jesaja 49:1-5 Hoort naar Mij, gij eilanden! en luistert toe, gij volken van verre! De Heere heeft Mij geroepen van den buik af, van Mijner moeders ingewand af heeft Hij Mijn Naam gemeld. En Hij heeft Mijn mond gemaakt als een scherp zwaard, onder de schaduw Zijner hand heeft Hij Mij bedekt; en Hij heeft Mij tot een zuiveren pijl gesteld, in Zijn pijlkoker heeft Hij Mij verborgen. En Hij heeft tot Mij gezegd: Gij zijt Mijn Knecht, Israël, door Welken Ik verheerlijkt zal worden. Doch Ik zeide: Ik heb te vergeefs gearbeid, Ik heb Mijn kracht onnuttelijk en*

ijdellijk toegebracht; gewisselijk, Mijn recht is bij den Heere, en Mijn werkloon is bij Mijn God. En nu zegt de Heere, Die Mij Zich van moeders buik af tot een Knecht geformeerd heeft, dat Ik Jakob tot Hem wederbrengen zou; maar Israël zal zich niet verzamelen laten; nochtans zal Ik verheerlijkt worden in de ogen des Heeren, en Mijn God zal Mijn Sterkte zijn.

Maar hij was bedroefd, innerlijk leeg en toch ook vervuld van een diepe weemoed toen hij de poorten van de grote stad weer achter zich liet. In zijn hart droeg hij immers de boekrollen van de Tenach, waarin de profeten (waaronder de profeet Jesaja) zulke heerlijke en glorieuze woorden over Jeruzalem hadden gesproken. Wat had hij uitgezien naar de stad van de grote Koning! De werkelijkheid bleek echter zo schril. Ja, hij had in Jeruzalem ontzaglijk veel godsdienst gezien. De indrukwekkende pracht van de tempel, de drukte van de priesters en de vele uiterlijke ceremonies. Toch was zijn hart leeg en teleurgesteld gebleven. Hij had honger naar de ware God, maar in al dat Godsdienstig en orthodox gedruis had hij geen echt geestelijk voedsel gevonden (al kon hij dat op dat moment voor zichzelf misschien nog niet eens goed onder woorden brengen). Dit speelde zich af in de uiterst roerige tijd dat Saulus (die zijn opleiding aan de voeten van Gamaliël inmiddels achter de rug had) als een moorddadige vervolger van de jonge christelijke gemeente rondtrok.

3. De eenzame weg naar het levende woord.

Daar ging hij dan, langzaam afdalend van de bergen van Jeruzalem naar de hete en stoffige woestijnweg die richting Gaza liep. Het was een verlaten route (een scherp contrast met de religieuze drukte van de stad die hij zojuist had achtergelaten).

Deze weg naar Gaza was tevens het logische en meest gebruikelijke begin van de reis vanuit Jeruzalem terug naar Seba. Gaza lag als een belangrijke pleisterplaats aan de eeuwenoude handelsroute die de kustlijn volgde.

In de tijd van de kamerling werd dit knooppunt (dat onderdeel was van de befaamde wierookroute) volledig beheerst door de Nabateeërs. Dit volk controleerde de handel rondom Gaza en onderhield een indrukwekkend en veilig karavaan netwerk door de eenzame woestijn.⁵ Dit historische gegeven verklaart tevens hoe de koninklijke hofhouding van de Candace deze immense reis zo succesvol en beschermd kon afleggen.

Vanaf Gaza trokken de karavanen dan de noordelijke Sinaiwoestijn in om zo de oversteek naar de Nijldelta te maken. Eenmaal in Egypte aangekomen reisde men verder naar het zuiden (vaak per schip stroomopwaarts over de rivier de Nijl) om de zwaarste woestijngebieden te vermijden en de reis te versnellen. Desondanks nam de totale reisafstand van grofweg 2500 kilometer al snel twee tot drie maanden in beslag.⁶

⁵ UNESCO World Heritage Convention. Historische informatie over de wierookroute (in het Engels de Incense Route en Desert Cities in the Negev genoemd) en de absolute controle van de Nabateeërs over deze woestijnwegen naar Gaza. Link: <https://whc.unesco.org/en/list/1107/>

⁶ Parsons, M. C. (z.d.). Philip's encounter with the Ethiopian eunuch. Biblical Archaeology Society. Geraadpleegd in mei 2026, van <https://library.biblicalarchaeology.org/department/philips-encounter-with-the-ethiopian-eunuch/>

Maar misschien paste die uiterlijke woestijnstilte op dat moment wel precies bij wat hij innerlijk nodig had. De lege en uiterlijke godsdienst van de tempel had hem geen vrede gebracht, maar zijn vurige verlangen naar de ware God was geenszins gedoofd.

Gezeten op zijn reiswagen, omringd door zijn dienaren en de uitgestrekte droogte van het landschap, zocht hij troost op de enige plek waar de ware hoop nog te vinden was. Hij ontrolde de kostbare boekrol van de profeet Jesaja (die hij hoogstwaarschijnlijk als zijn persoonlijke geestelijke gids al helemaal uit zijn eigen land had meegenomen). Het feit dat hij tijdens deze terugreis al bij het drieënvijftigste hoofdstuk was aangekomen, laat wel zien hoe intensief hij deze tocht met de Schriften had doorgebracht. Zoals in de oudheid gebruikelijk was, las hij hardop. De schokkende bewegingen van de wagen weerhielden hem er niet van om zich volledig in de Heilige Schrift te verdiepen.

Terwijl de wagen schokkend over de eenzame weg reed, hield deze opperste schatmeester de kostbare boekrol van Jesaja in zijn handen. Het is diep ontroerend om te bedenken dat hij in diezelfde boekrol (slechts tien hoofdstukken vóór het drieënvijftigste hoofdstuk waar hij op dat moment in las) een uiterst opmerkelijke tekst over zijn eigen vaderland had kunnen lezen:

 Jesaja 43:3 Want Ik ben de HEERE, uw God, de Heilige Israels, uw Heiland; Ik heb Egypte, Morenland en Seba gegeven tot uw losgeld in uw plaats.

In deze woorden sprak de Heere door de mond van de profeet over de fabelachtige rijkdom en status van het Morenland en Seba. God had deze absolute wereldmachten (die samen met Egypte de grootste goudschatten en rijkdommen van de aarde bezaten) letterlijk over om Zijn eigen volk als een losgeld vrij te kopen. Voor de Almachtige was zelfs het schatrijke Kush niet te duur om weg te geven voor de redding van Israël.

Maar wat een onuitsprekelijk wonder van genade voltrok zich daar op die woestijnweg. Terwijl hij verder las en bij het drieënvijftigste hoofdstuk aankwam, ontdekte de beheerder van de goudschatten van de Candace dat hijzelf (en zijn machtige vaderland) dat losgeld helemaal niet hoefde te zijn. God Zelf had voorzien in een veel kostbaarder offer!

En juist daar (ver weg van de afgesloten voorhoven van de tempel) begon God tot deze eenzame zoeker te spreken. Zijn ogen vielen op die mysterieuze en aangrijpende woorden over een Knecht Die onschuldig leed en als een schaap ter slachting werd geleid. De kamerling begreep de diepte van de tekst nog niet, maar de Heilige Geest was de akker van zijn hart al langzaam aan het ploegen en voorbereiden. Door het latere onderwijs van de evangelist Filippus mocht zijn hart opengaan voor de lijdende Knecht des Heeren. Daar (in de eenzaamheid van de woestijn) leerde hij dat de ware losprijs voor zijn ziel en voor alle volken al was betaald door de enige, ware Schat van de hemel: het bloed van Jezus Christus.

Wat deze uitgesloten heiden op dat moment nog niet beseftte, was dat God hem zag, want terwijl hij daar de Schriften onderzocht, had een engel van de Heere de evangelist Filippus de opdracht gegeven om zijn werk in Samaria spoedig te verlaten en naar deze weg gestuurd. God had het oprechte verlangen van deze ontmande gezien en stuurde het levende antwoord rechtstreeks op hem af:

 Handelingen 8:26-28 En een engel des Heeren sprak tot Filippus, zeggende: Sta op, en ga heen tegen het zuiden, op den weg, die van Jeruzalem afdaalt naar Gaza, welke woest is. En hij stond op en ging heen; en ziet, een Moorman, een kamerling, en een machtig heer van Candace, de koningin der Moren, die over al haar schat was, welke was gekomen om aan te bidden te Jeruzalem; En hij keerde wederom, en zat op zijn wagen, en las den profeet Jesaja.

En toen Fillipus daar op die weg naar Gaza aangekomen was zag hij een kleine karavaan met de wagen van de schatmeester van de Candace, toen zei de Geest:

 Handelingen 8:29 En de Geest zeide tot Filippus: Ga toe, en voeg u bij dezen wagen.

4. Wie was de kamerling?

📖 *Genesis 10:7 En de zonen van Cusch zijn: Seba en Havila, en Sabta, en Raema, en Sabtecha. En de zonen van Raema zijn: Scheba en Dedan.*

📖 *Psalmen 72:10-11 De koningen van Tharsis en de eilanden zullen geschenken aanbrengen; de koningen van Scheba en Seba zullen vereringen toevoeren. Ja, alle koningen zullen zich voor hem nederbuigen, alle heidenen zullen hem dienen.*

Deze Moorman was de grote schatmeester van Candace uit Ethiopië (het oude Kush). Dankzij indrukwekkende archeologische opgravingen (zoals die bij de steile koninklijke piramides van Meroë) weten we dat de naam Candacé helemaal geen persoonlijke voornaam was. Het was de oeroude, dynastieke titel (in de landstaal Kandake genoemd) voor de machtige koninginnen of koninklijke moeders van Kush, die destijds als ware heerseressen regeerden. Wanneer oude teksten spreken over Ethiopië, wordt daarmee in werkelijkheid vrijwel altijd het oude rijk Koesj bedoeld. Dit uitgestrekte koninkrijk lag stroomopwaarts langs de rivier de Nijl in het noorden en midden van het huidige Soedan. Het land dat we vandaag de dag Ethiopië noemen ligt een stuk verder naar het zuidoosten in de Hoorn van Afrika. Het historische land waar deze schatmeester vandaan kwam (het Bijbelse Ethiopië) is dus feitelijk de locatie van het moderne Soedan.⁷

Het eiland van Meroë (in de Bijbel Seba genoemd) vormde het kloppende en schatrijke hart van dit uitgestrekte rijk.

De fabelachtige rijkdommen die later in deze koninklijke grafkamers zijn ontdekt (waaronder goud, zilver en prachtig bewerkte oosterse juwelen) laten zien dat de functie van schatmeester een van de meest invloedrijke en zware politieke ambten van de antieke wereld moet zijn geweest.⁸

Dat een man met zoveel aardse macht en wereldse pracht dit alles achterliet voor een levensgevaarlijke, maandenlange karavaanreis over de oude handelsroutes, tekent hoe diep de godsvrucht in zijn hart was geworteld. Hij was een kamerling (wat een eunuch is, een man die gecastreerd of ontmant is). Waarschijnlijk had hij via overleveringen vanuit de geschiedenissen van het Ethiopische vorstenhuis (via de koningin der Moren) gehoord van de God van Israël, over koning Salomo via de vroege koningin van Scheba, over Jeruzalem en de Joodse godsdienst.

Kerkvader Irenaeus van Lyon schreef in het jaar 180 in zijn antignostisch theologische werk *Adversus haereses* over hem:

✓ *"Deze man Simeon Bachos de Eunuch werd ook naar de streken van Ethiopië gestuurd om te prediken wat hij zelf had geloofd, dat er één God was die door de profeten werd gepredikt, maar dat de Zoon van deze God reeds Zijn verschijning in menselijk vlees had gemaakt en als een schaap naar de slacht geleid, en alle andere uitspraken die de profeten over Hem deden"*⁹

⁷ Encyclopaedia Britannica. Kush. (Geraadpleegd via de digitale editie van Britannica op <https://www.britannica.com/place/Kush>).

⁸ Reisner, G. A. (1923). The pyramids of Meroe and the Candaces of Ethiopia. *Museum of Fine Arts Bulletin*, 21(124), 11-27.

⁹ Irenaeus van Lyon. (z.d.). *Against heresies* (boek 3, hoofdstuk 12). New Advent. van <https://www.newadvent.org/fathers/0103312.htm>

5. De wet en de opmerkelijke uitzondering voor Cush.

Wanneer God in de boeken Exodus en Deuteronomium zeer strenge wetten geeft over het huwelijk met vreemde volken, noemt hij expliciet zeven specifieke volken van Kanaän waarmee geen verbond gesloten mag worden (Exodus 34 vers 11 en 12, en Deuteronomium 7 vers 1 tot 4). Het is buitengewoon opmerkelijk dat de Cushieten (de bewoners van het Morenland) geheel ontbreken in dit rijtje van zeven verboden volken. Terwijl koningen zoals Salomo later pijnlijk de fout in gingen met vrouwen uit de omringende, expliciet verboden volken (zoals vermeld in 1 Koningen 11 en Nehemia 13), was een verbintenis met iemand uit het verre Cush dus nooit wettelijk verboden.

Dit werpt een heel helder licht op het huwelijk van Mozes met zijn Cushitische vrouw (Numeri 12 vers 1). Hoe zij precies bij het volk Israël gekomen was, blijft in de schrift een intrigerende vraag. Wellicht trok zij als onderdeel van het grote vermengde volk mee uit Egypte (Exodus 12 vers 38), of was zij als gevangene meegekomen volgens de milde bepalingen uit Deuteronomium 21 vers 10 tot 14, waar de wet heel teder voorzag in het huwelijk met een buitgemaakte vrouw uit de strijd. De bekende Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus geeft hierover een fascinerende overlevering in zijn Joodse oudheden. Hij beschrijft dat Mozes (nog vóór zijn vlucht naar Midian) als een jonge Egyptische prins een leger aanvoerde in een grote oorlog tegen de Ethiopiërs. Aan het einde van deze strijd trouwde Mozes met de koningsdochter Tharbis, die diep onder de indruk was geraakt van zijn dapperheid.¹⁰

Deze historische achtergrond sluit wonderlijk aan bij de opmerking van Lukas in het Nieuwe Testament, waar hij schrijft dat Mozes in zijn Egyptische jaren machtig was in woorden en in werken (Handelingen 7 vers 22 en 23). De weinige verzen in Exodus bieden voor die uitspraak nauwelijks een basis, wat erop wijst dat Lukas heel goed dezelfde historische bronnen gekend kan hebben als Josephus. Hoe het ook zij, toen Mirjam en Aäron later bitter durfden te twisten over deze Cushitische vrouw, nam God het direct en met grote toorn op voor de zachtmoedige Mozes. Terwijl de Moorse vrouw volkomen in bescherming werd genomen, werd Mirjam als straf voor haar hoogmoedige kritiek direct melaats en wit als de sneeuw.

In de oeroude orthodoxe tradities is de geschiedenis van deze Moorman altijd springlevend gebleven. Waar hij in het Bijbelboek Handelingen nog naamloos door het leven gaat, heeft hij in de loop der eeuwen een zeer persoonlijke en geëerde identiteit gekregen. Binnen de Ethiopisch-orthodoxe kerk wordt hij tot op de dag van vandaag diep vereerd en staat hij veelal bekend als Bakos (of Simeon Bachos). In de Russische en diverse andere oosterse tradities wordt hij bovendien specifiek gevierd onder de naam Djan Darada.

Dit fascinerende woord (Djan Darada of Djan Daraba) is van oorsprong hoogstwaarschijnlijk de oude Ethiopische of Amhaarse uitdrukking voor 'dienaar van de vorstin' of simpelweg 'kamerling'.¹¹

Het ontroert ten diepste om te zien hoe de woorden uit Jesaja 56 hier letterlijk in vervulling zijn gegaan. Deze uitgesloten vreemdeling ontving niet alleen in Gods huis een eeuwige naam, maar de titel van zijn lichamelijke gebrek (zijn ontmanning) werd door de genade van God getransformeerd tot een onvergankelijke erenaam, waardoor zijn nagedachtenis op aarde door miljoenen gelovigen vol warmte in ere wordt gehouden.

Candacé was overigens de naam die in de Grieks-Romeinse geschiedschrijving werd gegeven aan alle vrouwelijke heersers van het koninkrijk Kush. Ethiopisch was een algemene term voor volkeren met een zwarte huid. De vroomheid van deze mannen uit het Morenland zagen we eerder ook al bij de Ethiopiër Ebed-Melech in de tijd van Jeremia. Het is werkelijk ontroerend om te bedenken dat honderden jaren daarvoor deze Ebed-Melech (die eveneens diende als een Moorse kamerling aan een hof) met gevaar voor eigen leven de profeet Jeremia uit een modderige kerker trok. Waar het eigen verbondsvolk de profeet verwierp, toonde deze godvrezende vreemdeling uit het verre zuiden een diep en reddend vertrouwen in Israëls God. God schonk hem daarop deze genadige belofte:

¹⁰ Josephus, *Joodse Oudheden* 2,10-11

¹¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Ethiopian_eunuch

📖 *Jeremia 39:16-18 Ga henen, en spreek tot Ebed-Melech, den Moorman, zeggende: Zo zegt de Heere der heerscharen, de God Israëls: Zie, Ik zal Mijn woorden brengen over deze stad, ten kwade en niet ten goede; en zij zullen te dien dage voor uw aangezicht zijn. 17 Maar Ik zal u te dien dage redden, spreekt de Heere; en gij zult niet overgegeven worden in de hand der mannen, voor welker aangezicht gij vreest. 18 Want Ik zal u zekerlijk bevrijden, en gij zult door het zwaard niet vallen; maar gij zult uw ziel tot een buit hebben, omdat gij op Mij vertrouwd hebt, spreekt de Heere.*

6. De koninklijke piramides en het goud van de Candace.

Laten we nog even stilstaan bij de unieke functie van deze eenzame reiziger. Hij was de opperste schatmeester van de Candace en ging over al haar schatten. In de oeroude Bijbelse geslachtsregisters (Genesis 10) zagen we al dat Havila een directe nakomeling was van Cush. Precies dat land Havila wordt in de hof van Eden al geroemd om zijn overvloedige rijkdommen (zoals we in Genesis 2 lezen:

📖 *Genesis 2:11 De naam der eerste rivier is Pison; deze is het, die het ganse land van Havila omloopt, waar het goud is. En het goud van dit land is goed; daar is ook bedolah, en de steen sardonix.*

De macht en invloed van het latere koninkrijk Kush en de koningsstad Seba (het latere Meroë) waren dan ook historisch gebouwd op deze fabelachtige goudmijnen (de streek Nubië ontleent haar naam zelfs aan het oude Egyptische woord voor goud) ¹².

De oeroude koningsstad Meroë werd rond 350 na Christus verwoest door naburige volken en uiteindelijk opgeslokt door het woestijnzand. De huidige hoofdstad Khartoem bestond in de tijd van de Bijbel nog niet. Deze stad werd pas ruim veertien eeuwen later, in 1821, door Egyptische legers gesticht. Zij kozen deze locatie als een strategisch militair kampement, precies op het belangrijke kruispunt waar de Witte en de Blauwe Nijl samenkomen

Het is een ontroerende en tegelijk verbazingwekkende gedachte dat de wereld van deze opperste schatmeester toch niet helemaal in vergankelijkheid is verdwenen. De oeroude hoofdstad Meroë (waar lange reis van de kamerling naar Jeruzalem begon) heeft tot op de dag van vandaag tastbare bewijzen van haar majestueuze rijkdom achtergelaten in het hete zand van het huidige Soedan. De koninginnen van het Kushitische rijk (de Candaces) werden begraven in reusachtige, steil opgaande

¹² Public Broadcasting Service. *Wonders of the African World: Black Kingdoms of the Nile*. PBS. Geraadpleegd in mei 2026, van https://www.pbs.org/wonders/Episodes/Epi1/1_wondr2.htm

piramides.¹³ Archeologen en historici zijn er tegenwoordig vrijwel zeker van dat de Candace die regeerde tijdens het leven van de apostelen, koningin Amanitore was.¹⁴ Haar persoonlijke graf (een indrukwekkende piramide in de noordelijke dodenstad van Meroë) heeft de tand des tijds doorstaan en de fundamenten ervan staan nog altijd in de uitgestrekte woestijn.¹⁵

De fundamenten van piramide “Begrawiya N1” op de noordelijke koninklijke begraafplaats van Meroë (in het huidige Soedan). Archeologen en historici wijzen dit specifieke grafmonument aan als de laatste rustplaats van koningin Amanitore. Zij was de heersende Candace in de tijd van de apostelen, onder wier absolute gezag de opperste schatmeester uit Handelingen 8 al zijn fabelachtige rijkdommen beheerde.

Afbeelding: grafpiramide koningin Amanitore :¹⁶

Maar misschien nog wel het meest fascinerende detail kwam aan het licht in het jaar 1834. Toen ontdekte een Italiaanse ontdekkingsreiziger (die de top van de nabijgelegen piramide van een van de Candaces opende) de persoonlijke, fabelachtige goudschatten van het Kushitische hof. Hij vond een schitterende verzameling van massief gouden armbanden, koninklijke ringen en kettingen. Het is werkelijk adembenemend om te beseffen dat we vandaag de dag (in de beroemde musea van Berlijn

¹³ UNESCO World Heritage Centre. (z.d.). *Archaeological sites of the island of Meroe*. Geraadpleegd in mei 2026, van <https://whc.unesco.org/en/list/1336/>

¹⁴ UASV Biblical Archaeology. (2025). Candace (Kandake), Queen of the Ethiopians. Geraadpleegd in mei 2026, van <https://uasvbible.org/2025/10/17/biblical-archaeology-candace-kandake-queen-of-the-ethiopians/>

¹⁵ Mark, J. J. (2018). *Kandake*. World History Encyclopedia. Geraadpleegd in mei 2026, van <https://www.worldhistory.org/Kandake/>

¹⁶ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/70/Amanitore_pyramid.jpg

¹⁷ en München ¹⁸) letterlijk naar de gouden rijkdommen van de Candaces kunnen kijken! Het is exact datzelfde onvoorstelbaar kostbare, zuivere oosterse goud waar de heidense schatmeester de opperste zeggenschap over had.

Afbeelding: *Koninginnenarmband van koningin Amanitore in museum Berlijn* ¹⁹

7. De ware schat van de minister van financiën.

Deze hooggeplaatste Ethiopiër had dus letterlijk de grootste en zuiverste goudschatten van de antieke wereld onder zijn persoonlijk beheer. Maar wat is het diep ontroerend om te zien dat al dit aardse goud zijn hart niet kon vervullen. Hoewel hij over deze fabelachtige schatten regeerde, wist deze eenzame man maar al te goed dat geen enkele massief gouden ring of armband de vrede in zijn ziel kon kopen. Met al die rijkdommen binnen handbereik, bleef hij innerlijk arm, leeg en dorstig. Hij wist (misschien wel door de woorden van koning David in Psalm 119) dat de ware wijsheid beter is dan duizenden van goud en zilver. En zo liet hij de gouden pracht van de koninklijke piramides in Meroë en al zijn wereldse zekerheden in het verre zuiden achter, om op een hete, eenzame woestijnweg een onvergankelijke schat te vinden die met geen goud ter wereld te betalen was: het verzoenende bloed van Jezus Christus.

Lukas schrijft zo mooi over de Moorse schatmeester van de Candace: "*welke was gekomen om aan te bidden te Jeruzalem*". Hier zien we al de eerstelingen van de toekomstige vervulling van een prachtige profetie uit Zefanja:

¹⁷ Egyptian Museum Berlin. (z.d.). Collectie van het Ägyptisches Museum und Papyrussammlung. Geraadpleegd in mei 2026, van <https://www.egyptian-museum-berlin.com/c33.php>

¹⁸ Staatliches Museum Ägyptischer Kunst. (z.d.). *Schmuck der Amanishakheto*. SMAEK München. Geraadpleegd in mei 2026, van <https://smaek.de/>

¹⁹ <https://de.wikipedia.org/wiki/Amanischacheto>

📖 *Zefanja 3:10 Van de zijden der rivieren der Moren zullen Mijn ernstige aanbidders, met de dochter Mijner verstrooiden, Mijn offeranden brengen.*

Het doet ons denken aan een andere koningin uit het Morenland, de koningin van Scheba, waarvan Jezus zei:

📖 *Matthéüs 12:42 De koningin van het zuiden zal opstaan in het oordeel met dit geslacht, en hetzelfde veroordelen; want zij is gekomen van het einde der aarde, om te horen de wijsheid van Salomo; en ziet, meer dan Salomo is hier!*

8. De ontmoeting met Filippus en de doop.

Terwijl hij daar zo las in de wagen, hoorde hij ineens een stem.

📖 *Handelingen 8:30-39 En Filippus liep toe, en hoorde hem den profeet Jesaja lezen, en zeide: Verstaat gij ook, hetgeen gij leest? En hij zeide: Hoe zou ik toch kunnen, zo mij niet iemand onderricht? En hij bad Filippus, dat hij zou opkomen, en bij hem zitten. En de plaats der Schriftuur, die hij las, was deze: Hij is gelijk een schaap ter slachting geleid; en gelijk een lam stemmeloos is voor dien, die het scheert, alzo doet Hij Zijn mond niet open. In Zijn vernedering is Zijn oordeel weggenomen; en wie zal Zijn geslacht verhalen? Want Zijn leven wordt van de aarde weggenomen. En de kamerling antwoordde Filippus en zeide: Ik bid u, van Wien zegt de profeet dit, van zichzelf, of van iemand anders? En Filippus deed zijn mond open en beginnende van diezelfde Schrift, verkondigde hem Jezus. En alzo zij over weg reisden, kwamen zij aan een zeker water; en de kamerling zeide: **Ziedaar water; wat verhindert mij gedoopt te worden?** En Filippus zeide: Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd. En hij, antwoordende, zeide: Ik geloof, dat Jezus Christus de Zoon van God is. En hij gebod den wagen stil te houden; en zij daalden beiden af in het water, zo Filippus als de kamerling, en hij doopte hem. En toen zij uit het water waren opgekomen, nam de Geest des Heeren Filippus weg, en de kamerling zag hem niet meer; want hij reisde zijn weg met blijdschap.*

Wanneer oude teksten spreken over een woestijnweg, duidt dit veelal op een onbewoond gebied en niet per se op een compleet droge zandvlakte. Reizigers stemden hun routes zorgvuldig af op het netwerk van schaarse waterpunten. Langs de weg die afdaalde door het heuvelland van Judea (de Sjefela) waren destijds natuurlijke waterbronnen en seizoensgebonden rivierbeddingen aanwezig (zoals bijvoorbeeld de bekende archeologische bron van Ein Hanya). In de regentijd en het vroege voorjaar stroomde er water door deze dalen en bleven er poelen staan die diep genoeg waren voor een onderdompeling.²⁰ Het was bij zo'n verfrissende oase dat de kamerling plotseling uitriep: "Ziedaar water; wat verhindert mij gedoopt te worden?"

Het is een ontroerende vraag: hoe kwam deze man uit het verre zuiden er plotseling bij om gedoopt te willen worden? Het antwoord schuilt hoogstwaarschijnlijk in een prachtige theologische samenloop. Allereerst weten we dat Filippus hem "Jezus verkondigde". In het vroege apostolische onderwijs hoorde het Evangelie altijd onlosmakelijk samen met de belofte van reiniging en het gebod om gedoopt te worden als teken van inlijving. Bovendien las deze schatmeester vlak vóór het drieënvijftigste hoofdstuk van Jesaja al over de Messias:

📖 *Jesaja 52:15 Alzo zal Hij vele heidenen besprengen*

²⁰ Israel Antiquities Authority. (2018). *Significant finds uncovered in excavations in Ein Hanniya Park in Rephaim Valley*. Friends of the IAA. Geraadpleegd in mei 2026, van <https://www.friendsofiaa.org/news/2018/1/31/significant-finds-uncovered-in-excavations-in-ein-hanniya-park-in-rephaim-valley>

Er is nog een andere reden voor zijn vurige verlangen. In het eerste verbond was het een pijnlijke realiteit dat de deuren van de innerlijke voorhoven gesloten bleven. Volgens de wet in Deuteronomium 23 mocht een eunuch namelijk niet in de vergadering des Heeren komen. Zijn lichamelijke gebrek was een grens. Maar hier (in het genadige onderwijs van Filippus over het nieuwe verbond) ontdekte hij dat de deur voor hem werd opengezet! Wat een vreugde moet dat hebben gegeven: de doop beloofde dat wat hem voorheen fysiek uitsloot, nu door het offer van Jezus Gods Zoon, geboren in het menselijk vlees, uit de stam van Juda, besneden ten 8^e dagen een volkomen man, die volkomen de wet heeft gehouden, en volkomen de straf die voor ons was vrijwillig op zich genomen en ondergaan, waardoor de afscheiding tussen God en Zijn volk volledig was opgeheven. Zo kwam deze Moorse kamerling door de woorden uit Jesaja 53 tot geloof, waarna hij eenvoudig en zonder enige aarzeling beled: "*Ik geloof, dat Jezus Christus de Zoon van God is.*"

De zon begon al te dalen. De schaduwen werden langer. Toen de karavaan bij het water was gekomen, beval de kamerling dat ze moesten stoppen. Dienaren namen de zware boekrol over en legden hem op een geschikte plaats. Filippus en de edele Moor klommen samen van de wagen. Zij waadden naar de geschikte diepte in het water, geflankeerd door de bedienden. Daar werd de kamerling gedoopt.

Paulus zou later over deze wijze van doen later nog in een van zijn brieven schrijven:

 Galaten 3:27-29 Want zovelen als gij in Christus gedoopt zijt, hebt gij Christus aangedaan. Daarin is noch Jood noch Griek; daarin is noch dienstbare noch vrije; daarin is geen man en vrouw; want gij allen zijt een in Christus Jezus. En indien gij van Christus zijt, zo zijt gij dan Abrahams zaad, en naar de belofte erfgenamen.

De Moren keken naar hun heer, die van vreugde stralend en druipend van water al wadende naar de oever liep. Ze keken om zich heen. Waar is Filippus? Verdwenen! Wellicht hebben ze nog wat rond het water gelopen, nog wat geroepen, hun kamelen te drinken gegeven en gelijk maar hun bivak opgeslagen voor de komende nacht. De kamerling had vrede met God. Hij was gedoopt tot vergeving der zonden door het geloof in Jezus Christus, Davids Grote Zoon, de Meerdere Salomo. Zo staarde hij nog lang met grote blijdschap naar de ondergaande zon.

9. De reis vervolgt met blijdschap.

Verfrist werd hij wakker de volgende morgen. Hij was van zonde schoongewassen met water en had door het geloof in Zijn bloed een gereinigd geweten. Nadat al vroeg het ontbijt genuttigd was en de karavaan zich in beweging zette, vroeg hij zijn dienaren om de rol van Jesaja weer te geven. Met de kostbaarste schat in zijn hand las hij verder waar hij gebleven was. Tekstkolom na tekstkolom rolde de boekrol langzaam verder af. Hij kwam bij Jesaja 54, toen bij 55, en daar stonden de woorden die zijn hart deden opspringen:

 Jesaja 55:12 Want in blijdschap zult gijlieden uittrekken, en met vrede voortgeleid worden; (Amen!) de bergen en heuvelen zullen geschal maken met vrolijk gezang voor uw aangezicht, en alle bomen des velds zullen de handen samenkappen.

Ja, zo voelde het precies. Hoe meer hij las, hoe meer hij werd gegrepen door de wonderlijke barmhartigheid van God voor de mensen, en in het bijzonder voor hem, een ontmande! Paulus zou later deze grote genade voor de heidenen zo prachtig uitleggen:

 Romeinen 15:8-12 En ik zeg, dat Jezus Christus een dienaar geworden is der besnijdenis, vanwege de waarheid Gods, opdat Hij bevestigen zou de beloftenissen der vaderen; En de heidenen God vanwege de barmhartigheid zouden verheerlijken; gelijk geschreven is: Daarom zal ik U belijden onder de heidenen, en Uw Naam lofzingen. En wederom zegt Hij: Weest vrolijk, gij heidenen met Zijn volk! En wederom: Looft den Heere, al gij heidenen, en prijst Hem, al gij volken! En wederom zegt Jesaja: Er zal zijn de wortel van Jessai, en Die opstaat, om over de heidenen te gebieden; op Hem zullen de heidenen hopen.

Maar voor de kamerling trof Gods Woord door de profeet Jesaja hem nog directer. Hij las ademloos verder:

 Jesaja 56:1-4 Alzo zegt de Heere: Bewaart het recht, en doet gerechtigheid; want Mijn heil is nabij om te komen, en Mijn gerechtigheid om geopenbaard te worden. Welgelukzalig is de mens, die zulks doet, en des mensen kind, dat daaraan vasthoudt; die den sabbat houdt, zodat gij dien niet ontheiligt, en die zijn hand bewaart van enig kwaad te doen. En de vreemde, die zich tot den Heere gevoegd heeft, spreke niet, zeggende: De Heere heeft mij gans en al van Zijn volk gescheiden; en de gesnedene (ontmande) zegge niet: Ziet, ik ben een dorre boom. Want alzo zegt de Heere van de gesnedenen (ontmanden), die Mijn sabbatten houden, en verkiezen hetgeen, waartoe Ik lust heb, en vasthouden aan Mijn verbond;

Hoe werd het hart van deze ontmande Ethiopische hoveling vervuld met verwondering en vreugde! Het ging hier letterlijk over hem. Hij geloofde het haast niet en las het daarom nog eens om te zien of het er echt stond. En toen volgde die heerlijke belofte:

 Jesaja 56:5-7 Ik zal hen ook in Mijn huis en binnen Mijn muren een plaats en een naam geven, beter dan der zonen en dan der dochteren; een eeuwigen naam zal Ik een ieder van hen geven, die niet uitgeroeid zal worden. En de vreemden, die zich tot den Heere voegen, om Hem te dienen, en om den Naam des Heeren lief te hebben, om Hem tot knechten te zijn; al wie den sabbat houdt, dat hij dien niet ontheilige, en die aan Mijn verbond vasthouden; Die zal Ik ook brengen tot Mijn heiligen berg, en Ik zal hen verheugen in Mijn bedehuis; hun brandoffers en hun slachtoffers zullen aangenaam wezen op Mijn altaar; want Mijn huis zal een bedehuis genoemd worden voor alle volken.

10. Het gezelschap van gezaligde kamerlingen/ontmanden.

Bij het lezen van deze wonderlijke woorden stroomde de troost door zijn ziel. Het diepe besef dat God juist voor ontmanden zo'n rijke belofte had neergeschreven *"in Mijn huis en binnen Mijn muren een plaats en een naam geven..."*, verbond hem bewust of onbewust met andere ontmande heiligen uit de geschiedenis van Israël. Hij was immers niet de eerste kamerling die de God van de hemel met een oprecht hart diende. Jaren voor hem hadden andere vrome mannen in exact dezelfde situatie geleefd.

Denk maar aan Ebed-Melech, de godvrezende Moor in de dagen van de profeet Jeremia. Ook hij was een kamerling aan het koninklijke hof, maar zijn hart was vervuld van een diep ontzag voor de ware God. Omdat Jesaja zijn profetieën ruim een eeuw voor de val van Jeruzalem had opgetekend, is het heel goed mogelijk dat de gelovige Ebed-Melech deze troostrijke belofte al kende toen hij zijn eigen leven riskeerde om de profeet Jeremia uit de dodelijke, modderige put te redden:

 Jeremia 38:7 Toen Ebed-Melech, de Moor, een kamerling, die in het huis des konings was, hoorde dat zij Jeremia in den kuil geworpen hadden (de koning nu zat in de poort van Benjamin),

Vanwege dat grote en kinderlijke geloof gaf de Heere destijds een persoonlijke belofte aan deze eenzame kamerling (een hemelse bescherming die naadloos aansloot bij de latere troost van Jesaja):

 Jeremia 39:16-18 Ga henen, en spreek tot Ebed-Melech, den Moorman, zeggende: Zo zegt de Heere der heirscharen, de God Israëls: Zie, Ik zal Mijn woorden brengen over deze stad, ten kwade en niet ten goede; en zij zullen te dien dage voor uw aangezicht zijn. 17 Maar Ik zal u te dien dage redden, spreekt de Heere; en gij zult niet overgegeven worden in de hand der mannen, voor welker aangezicht gij vreest. 18 Want Ik zal u zekerlijk bevrijden, en gij zult door het zwaard niet vallen; maar gij zult uw ziel tot een buit hebben, omdat gij op Mij vertrouwd hebt, spreekt de Heere.

11. Het lot van het koninklijk zaad

Maar er waren er meer. Toen de jonge prinsen en edelen van Juda jaren daarvoor werden weggevoerd naar het verre Babylon, ondergingen zij daar hetzelfde bittere en vernederende lot. Dit was ruim een eeuw daarvoor immers al letterlijk voorzeggd door de profeet Jesaja, en werd als een ernstige aankondiging aan koning Hizkia eveneens opgetekend in het Bijbelboek Koningen:

 Jesaja 39:7 Daartoe zullen zij van uw zonen, die uit u zullen voortkomen, die gij gewinnen zult, nemen, dat zij hovelingen (saris) zijn in het paleis des konings van Babel.

 2 Koningen 20:18 Daartoe zullen zij van uw zonen, die uit u zullen voortkomen, die gij gewinnen zult, nemen, dat zij hovelingen zijn in het paleis des konings van Babel.

Dat zij knap en zonder enig lichamelijk gebrek moesten zijn (volgens Dan. 1: 4), wordt weleens gebruikt als bewijs dat ze (hoewel zij onder een overste der kamerlingen stonden) zelf geen ontmanden waren. Men wijst er dan vaak terecht op dat het Hebreeuwse woord סַרִּיס *"saris"* (Strong nummer 5631)²¹ een dubbele betekenis heeft. Het kan een fysiek gecastreerde man betekenen, maar in sommige vroegere Bijbelgedeelten wordt het ook gebruikt als een algemene titel voor een hoge hofbeambte. Een heel duidelijk voorbeeld hiervan is Potifar uit Egypte. Hij wordt in de grondtekst van Genesis 39:1 een hoveling (of saris) van de farao genoemd, maar hij was overduidelijk geen fysieke eunuch, aangezien hij getrouwd was met de Egyptische vrouw die de jonge Jozef probeerde te verleiden.

 Genesis 39:1 Jozef nu werd naar Egypte afgevoerd; en Potifar, een hoveling van Farao

²¹ <https://biblehub.com/hebrew/5631.htm>

Het bewijs uit de context van Babel

Wanneer we echter naar de specifieke context van Daniël kijken, laat de Bijbel weinig theologische ruimte voor een andere uitleg. Allereerst was de profetie van Jesaja een ernstig oordeel van God op de hoogmoed van koning Hizkia die na zijn wonderlijke genezing al zijn schatten en zijn koninklijke pracht aan de afgezanten van Babel had getoond (Jesaja 39:2). God strafte deze aardse trots met de voor de oosterse culturele en Bijbelse maatstaven een grote vernedering voor een koning namelijk dat van zijn zonen als ontmanden zouden dienen aan het Babylonische hof.

Als het woord *saris* hier in Babel alleen maar “ambtenaar” zou betekenen, zou de straf inhouden dat zijn zonen een eervolle regeringsfunctie in het machtigste rijk ter aarde zouden krijgen i.p.v. de fysieke ontmanning.

Dit Bijbelse bewijs wordt taalkundig en historisch volledig ondersteund. Uit wetenschappelijke analyses van antieke cilinderzegels (onder andere gepubliceerd in het State archives of Assyria bulletin) blijkt dat de Akkadische ambtstitel voor deze hovelingen de term *sha reshi* was.²² Het is hierbij belangrijk om te beseffen dat het Akkadisch destijds de diplomatieke wereldtaal van het hele Midden-Oosten was (en bovendien aanzienlijk ouder dan het geschreven Hebreeuws)²³.

Het Akkadische grondwoord *sha reshi* betekent letterlijk: “die van het hoofd”.

Dit wees naar de speciale dienaar die in de directe (fysieke) nabijheid van het hoofd van de koning en koningin mocht staan. Omdat oosterse heersers hiervoor uit veiligheidsoverwegingen uitsluitend gecastreerde mannen inzetten, werd deze term het vaste woord voor een *eunuch*.

Toen de prinsen van Juda in ballingschap werden weggevoerd, kwamen zij terecht in dit Babylonisch-oosterse bestuursstelsel. Omdat de cultuur in Israël oorspronkelijk geen oosterse haremstructuur kende, namen de Bijbelschrijvers simpelweg de officiële Babylonische ambtstitel als leenwoord over.

Het woord *sha reshi* werd in het Hebreeuws klankmatig opgeschreven als *saris*. Omdat eunuchen in de grote oosterse rijken altijd de allerhoogste hofbeambten waren, kreeg dit Hebreeuwse leenwoord in de volksmond uiteindelijk ook een bredere betekenis als algemene verzamelnaam voor een hoge regeringsfunctionaris. Wanneer de Bijbel dus de positie van Potifar in het oude Egypte beschrijft (een heel andere cultuur waar hooggeplaatste dienaren niet standaard werden gecastreerd), wordt *saris* gebruikt in die brede, algemene zin van hofbeambte. Maar wanneer de profeet Daniël en de prinsen van Juda in het hart van Babel verkeren, bevinden zij zich in de exacte cultuur waar het woord *sha reshi* van oorsprong vandaan kwam. Daar was het absoluut geen algemene titel, maar de keiharde en letterlijke oosterse paleispraktijk.

Dat dit een heftige historische realiteit was, wordt overigens volledig bevestigd door klassieke geschiedschrijvers en archeologische bronnen. Xenophon (een invloedrijke Griekse historicus, filosoof en militair die de oosterse hofcultuur van dichtbij meemaakte) verklaart in zijn werk *Cyropaedia* expliciet dat oosterse koningen uitsluitend eunuchen voor hun hofhouding selecteerden.²⁴

²² Zoltán Niederreiter, cylinder seals of eleven eunuchs (deze uitgebreide wetenschappelijke studie is gepubliceerd in het wetenschappelijke bulletin over de staatsarchieven van Assyrië, volume XXI, 2015): https://www.academia.edu/25046155/2015_Cylinder_Seals_of_Eleven_Eunuchs_%C5%A1a_r%C4%93%C5%A1i_Officials_A_Study_on_Glyptics_Dated_to_the_Reign_of_Adad_n%C4%93r%C4%81r%C4%AB_III_State_Archives_of_Assyria_Bulletin_21_2015_117_156

²³ De taalkundige achtergrond van het akkadisch (dit is de oudst bekende semitische taal die als diplomatieke wereldtaal fungeerde en de directe oorsprong vormt van het Hebreeuwse leenwoord *saris*): <https://nl.wikipedia.org/wiki/Akkadisch>

²⁴ Xenophon, *cyropaedia* (boek 7, hoofdstuk 5, sectie 60). De historicus legt in dit klassieke werk gedetailleerd uit waarom de oosterse koningen uitsluitend eunuchen voor hun hofhouding kozen: <https://www.heritageinstitute.com/zoroastrianism/reference/xenophon/cyropaedia/cyropaedia7.htm>

Omdat een ontmande man geen nageslacht of familie kon stichten, garandeerde dit de absolute loyaliteit en voorkwam het dat vreemde prinsen een rivaliserende dynastie in de schaduw van de troon konden opbouwen. Dit wordt tevens bevestigd door Herodotus (de befaamde Griekse geleerde die wereldwijd de vader van de geschiedschrijving wordt genoemd). Hij beschrijft in zijn Historiën dat het een vaste oosterse praktijk was om de knapste jongens uit veroverde volken direct te castreren voor de dienst aan het hof ²⁵

Dat de Bijbel dit specifieke woord in zo'n oosterse context veelvuldig gebruikt voor ontmande mannen, zien we ook heel duidelijk in het Bijbelboek Esther. Daar komen we exact ditzelfde woord *saris* tegen wanneer het gaat over Hegai, de man die de absolute leiding en bewaking had over de vrouwenharem van de koning, en zoiets zou je niet toevertrouwen aan een niet ontmande man.:

 Esther 2:15 Als nu de beurt van Esther, de dochter van Abichail, den oom van Mordechai, dewelke hij zich tot een dochter had aangenomen, naderde, dat zij tot den koning zou ingaan, zo begeerde zij niets, dan hetgeen Hegai, des konings kamerling, de bewaarder der vrouwen, zeide; en Esther verkreeg genade in de ogen van allen, die haar zagen.

Ook de profeet Daniël en zijn drie trouwe vrienden (Hananja, Misaël en Azarja) werden immers direct onder het gezag van de hoofdkamerling geplaatst om te worden opgeleid voor de dienst aan de koning. De eenvoudige logica zegt het ons in feite ook: wanneer deze jonge mannen uit een overwonnen koningshuis exclusief onder het gezag van *de overste der kamerlingen* worden gesteld, is dat omdat zij werden klaargemaakt om precies diezelfde positie in te nemen. Het Babylonische hof zou anders geen vreemde, jonge knappe vruchtbare prinsen in de nabijheid van de troon geduld hebben. Dit betekende naar de toenmalige oosterse gewoonte (en als een letterlijke vervulling van de profetieën) dat ook zij ook lichamelijk werden ontmand om met onverdeelde loyaliteit als betrouwbare hovelingen te functioneren:

 Daniël 1:3 En de koning zeide tot Aspenaz, de overste zijner kamerlingen, dat hij aanbrengen zou van de kinderen Israëls, en van het koninklijk zaad, en van de prinsen;

Het contrast met koning Jojachin

Daar God de bloedlijn naar de Messias in Zijn oneindige trouw bewaarde, zien we in de Schriften tegelijkertijd een scherp contrast. Koning Jojachin werd weliswaar ook weggevoerd, maar hij belandde niet in de hofhouding (omdat men voor de hofdienst uitsluitend de jongemannen zonder gebrek en vol wijsheid uitkoos). In plaats van een eervolle opleiding in het paleis, zat Jojachin maar liefst 37 jaar lang opgesloten in een gewone kerker. Juist daardoor bleef hij buiten de greep van Aspenaz de overste der kamerlingen, werd hij dus niet ontmand.

Want uit de Schrift weten wij dat hij achttien jaar oud was bij zijn wegvoering (2 Kon. 24:8). Bij zijn vrijlating was hij dus vijfenvijftig jaar oud en als man nog altijd volkomen vruchtbaar. Blijkbaar stonden de Babyloniërs toe dat dergelijke politieke gijzelaars hun vrouwen in gevangenschap mochten behouden, want 1 Kron. 3:16 vermeldt expliciet de zonen van Jojachin de gevangene:

 1 Kron. 3:16 De kinderen van Jojakim nu waren: Jechonia zijn zoon, Zedekia zijn zoon.

Dit is een feit dat overigens naadloos wordt bevestigd door de archeologische vondst van de Babylonische kleitabletten, waarop de voedselrantsoenen voor Jojachin en zijn vijf zonen in Babel staan geregistreerd ²⁶.

Precies op Gods tijd veranderde zijn lot en stelde de Heere Zijn verbond met David openlijk veilig, zoals we in het Bijbelboek Jeremia lezen:

²⁵ Herodotus, historiën (boek 6, paragraaf 32). In dit geschiedwerk wordt de vaste oosterse praktijk beschreven waarbij de knapste jongens uit veroverde volken direct werden gecastreerd voor de paleisdienst:

<https://www.koxkollum.nl/herodotus/boek6.htm>

²⁶ Jojachins rantsoentabletten (deze originele documenten uit het antieke Babel vermelden de specifieke voedseluitdelingen aan koning Jojachin van Juda en zijn vijf zonen tijdens hun ballingschap):

https://en.wikipedia.org/wiki/Jehoiachin%27s_Rations_Tablets

📖 *Jeremia 52:31,32 Het geschiedde daarna, in het zeven en dertigste jaar der gevankelijke wegvoering van Jojachin, den koning van Juda, in de twaalfde maand, op den vijf en twintigsten der maand, dat Evilmerodach, de koning van Babel, in het eerste jaar zijns koninkrijks, het hoofd van Jojachin, den koning van Juda, verhief, en hem uit het gevangenhuis uitbracht. En hij sprak vriendelijk met hem, en stelde zijn stoel boven den stoel der koningen, die bij hem te Babel waren.*

Door Jojachin na al die jaren uit de kerker te halen en hem genade te schenken, liet God deze koninklijke tak weer uitlopen (zodat de lijn via zijn nageslacht en uiteindelijk Zerubbabel veilig werd gesteld voor de komst van Jezus Christus). Maar voor de betreffende weggevoerde prinses die wél voor het paleis werden geselecteerd, werd hun persoonlijke koninklijke geslachtslijn wel definitief afgesneden, maar kwamen niet in de gevangenis.

12. De verzoening van de wet en de profeten

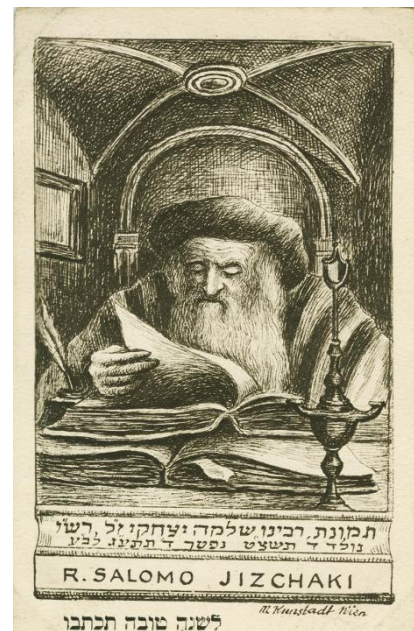
Deze spanning tussen de letterlijke betekenis en de verschillende contexten heeft binnen de Joodse schriftverklaring dan ook de aandacht gekregen. Aan de ene kant staat de duidelijke wet in de Thora die de ontmande de toegang ontzegt tot de *qahal* (de vergadering des Heeren).

📖 *Deuteronomium 23:1 Die door plettering verwond of uitgesneden is aan de mannelijkheid, zal in de vergadering des HEEREN niet komen.*

Aan de andere kant staat de profetie van Jesaja (Jesaja 56 vers 4 en 5) die hen juist een eeuwige naam belooft binnen Gods muren.

Oude beroemde Joodse commentatoren lossen deze schijnbare tegenstelling op door te verklaren dat de Thora in de eerste plaats de aardse, juridische structuren regelt (zoals het verbod voor een ontmande om te trouwen met een Israëlitische vrouw om de aardse geslachtslijnen en erfopvolging zuiver te houden), neem bijv. de bekende Rashi (rabbi Shlomo Yitzchaki) hij leefde in Frankrijk van 1040 tot 1105. Zijn verklaring op de uitsluiting in het Bijbelboek Deuteronomium laat heel nauwkeurig zien dat het hier om een specifieke aardse, juridische wet gaat. In zijn commentaar op Deuteronomium 23 vers 2 (in onze Bijbels vers 1) schrijft Rashi: "*Hij mag niet in de vergadering des Heeren komen: om een israëlitische vrouw te trouwen*"²⁷. Hiermee verduidelijkt hij dat de ontmande absoluut niet werd uitgesloten van de relatie met de Heere Zelf, maar uitsluitend van het huwelijk binnen de stammen van Israël om de geslachtslijnen zuiver te houden.

(Bron afbeelding rechts: ²⁸)

²⁷ Rashi's commentaar op Deuteronomium 23:2 (Sefaria): https://www.sefaria.org/Rashi_on_Deuteronomy.23.2.2

²⁸ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Rasji>

Hier rijst direct de logische vraag waarom zo'n huwelijksverbod nodig was voor een man die immers onvruchtbaar is. De Thora noch de rabbijnen hadden hier echter zwaarwegende redenen voor. Allereerst beschermde deze wet de Israëlitische vrouw in haar Bijbelse recht om een gezin te stichten, (een ontmande echter kan alleen voor broodwinning zorgen maar niet voor nageslacht). Daarnaast voorkwam het gecompliceerde juridische situaties rondom overspel en erfgenaam-schap binnen de stammen (wanneer een vrouw van een onvruchtbare man toch zwanger zou raken).²⁹ Ook fungeerde de wet als een harde barrière tegen heidense praktijken uit Egypte en Babel. Het nam elke motivatie weg om jonge mannen te ontmannen voor een politieke of financiële carrière. De rabbijnen benadrukken bovendien dat de wet niet bedoeld was om de man tot absolute eenzaamheid te veroordelen. Volgens de Talmoedische wetgeving mocht een eunuch namelijk wél trouwen met een bekeerlinge uit de heidenen of met een vrijgelaten slavin, aangezien zij geen erfelijke landrechten binnen de stammen bezaten.³⁰

Wanneer Rashi vervolgens Jesaja 56 vers 5 verklaart, benadrukt hij dat de ontmande die denkt een dorre boom te zijn zonder fysiek nageslacht, juist een hemelse beloning en een gedenkteken ontvangt die het aardse ver overstijgen.³¹

Radak (rabbi David Kimhi) leefde van 1160 tot 1235. Hij trekt de theologische lijn van deze belofte nog veel dieper door in zijn commentaar op Jesaja 56 vers 5. Waar de aardse wet de fysieke lijn beschermt, spreekt Jesaja over de spirituele eeuwigheid. Radak schrijft hierover het volgende:

✓ *"Ik zal hun een gedenkteken en een naam geven in Mijn huis en binnen Mijn muren, wat beter zal zijn dan zonen en dochters. Hoewel kinderen de herinnering aan hun ouders in stand houden, zal de herinnering aan degenen die zich aan Mij vastklampen langer duren dan nakomelingen van vlees en bloed".*³²

De profeten heffen deze wet niet op, maar werpen een blik op de geestelijke realiteit van het Messiaanse tijdperk. Omdat deze trouwe hovelingen in de ballingschap buiten hun eigen schuld om zijn verminkt en geen fysieke stamboom kunnen opbouwen, beloont de Heere hen in de eeuwigheid met een *"eeuwige naam die niet uitgeroeid zal worden"*, zij ontvangen een *Yad Vashem* (een plaats en een naam) binnen de hemelse muren die beter is *"dan der zonen en dan der dochteren"*. In de Joodse traditie wegen goede daden en Thora-studie immers zwaarder dan het hebben van fysieke nakomelingen.

Deze geestelijke lijn wordt in de overgang naar het nieuwe verbond door de Heere Jezus Zelf openlijk bevestigd. In het evangelie van Matthéüs maakt Hij een heel helder onderscheid tussen drie duidelijke categorieën van ontmanden:

📖 *Matthéüs 19:10-12 Zijn discipelen zeiden tot Hem: Indien de zaak des mensen met de vrouw alzo staat, zo is het niet oorbaar te trouwen. Doch Hij zeide tot hen: Allen vatten dit woord*

²⁹ Zie voor de uitgebreide Joodse verantwoording van deze wet Maimonides in zijn werk *De Gids der Verdwaalden* (Deel 3, hoofdstuk 49), waarin hij de wet verklaart vanuit de bescherming tegen overspel en onwettig nageslacht. Zie ook het 13e-eeuwse *Sefer HaChinukh* (Mitzwa 559), dat uitlegt dat dit huwelijksverbod diende als een onoverkomelijke maatschappelijke barrière tegen de heidense hofpraktijk van castratie. Links: https://www.sefaria.org/Guide_for_the_Perplexed,_Part_3.49 en https://www.sefaria.org/Sefer_HaChinukh.559.1

³⁰ Deze specifieke uitzondering in de joodse wetgeving wordt behandeld in de Babylonische Talmoed (traktaat Jevamot 79b). De wet is later definitief gecodificeerd door de beroemde geleerde Maimonides in zijn grote wetboek de Mishneh Torah. In het onderdeel Issurei biah (hoofdstuk 16, halacha 1) stelt hij expliciet dat het een ontmande man is toegestaan om te trouwen met een vrouwelijke bekeerling of een vrijgelaten slavin. Zij behoorden van origine immers niet tot de inheemse stammen van Israël, waardoor een huwelijk de erfelijke en juridische landrechten niet in gevaar bracht. Links naar de originele teksten: Mishneh Torah (Issurei biah 16:1): https://www.sefaria.org/Mishneh_Torah,_Forbidden_Intercourse.16.1 Talmoed (Jevamot 79b): <https://www.sefaria.org/Yevamot.79b>

³¹ Rashi's commentaar op Jesaja 56:4-5 (Sefaria): <https://www.sefaria.org/Isaiah.56.4?with=Rashi>

³² Radak's commentaar op Jesaja 56:5 (Sefaria): <https://www.sefaria.org/Isaiah.56.5?with=Radak>

niet, maar dien het gegeven is. Want er zijn gesnedenen, die uit moeders lijf alzo geboren zijn; en er zijn gesnedenen, die van de mensen gesneden zijn; en er zijn gesnedenen, die zichzelf gesneden hebben, om het Koninkrijk der hemelen. Die dit vatten kan, vatte het.

Naast degenen die zo geboren zijn of zichzelf zo maken omwille van het koninkrijk, noemt Hij expliciet de groep die door de mensen zijn ontmand. De kamerling uit Kush en de prinsen in Babel vielen biologisch gezien precies onder deze door mensen toegebrachte categorie.

Hoewel de Mozaïsche wet tijdens de omwandeling van Jezus formeel nog van kracht was (Jezus hield Zich immers volmaakt aan de wet), lijkt het erop dat De grote Koning de principes van het komende verbond hier alvast openlijk onderwees, want Jezus laat hiermee zien dat wat door de wereld is verminkt, in Zijn komende koninkrijk (*het Koninkrijk der hemelen*) een volwaardige en gezegende bestemming krijgen. Iemands lichamelijke status vormt voor de Vader immers geen grens.

Onder het oude verbond was er de uitsluiting door de wet (hoewel verzacht door de profetische belofte), tijdens de evangeliën worden de wetten van het koninkrijk uitgelegd, net na het kruis mag de uitgestotene (zoals de kamerling in Handelingen 8) er ook daadwerkelijk en openlijk in delen, en was hij "In Christus" een besnedenen voor God, de besnijdenis was immers een teken van rechtvaardigheid:

📖 *Romeinen 2:25,26* *Want de besnijdenis is wel nut, indien gij de wet doet; maar indien gij een overtreder der wet zijt, zo is uw besnijdenis voorhuid geworden. Indien dan de voorhuid de rechten der wet bewaart, zal niet zijn voorhuid tot een besnijdenis gerekend worden?*

📖 *Kolossensen 2:11* *In Welken gij ook besneden zijt met een besnijdenis, die zonder handen geschiedt, in de uittrekking van het lichaam der zonden des vleses, door de besnijdenis van Christus;*

Zouden Daniël en zijn vrienden deze profetie van Jesaja hebben gekend? Wij weten uit de Schriften dat Daniël een vlijtige onderzoeker van de heilige boeken was:

📖 *Daniel 9:2* *In het eerste jaar zijner regering, merkte ik, Daniel, in de boeken, dat het getal der jaren, van dewelke het woord des HEEREN tot den profeet Jeremia geschied was, in het vervullen der verwoestingen van Jeruzalem, zeventig jaren was.*

In hun eenzame ballingschap (voorgoed afgesneden van de tempeldienst in Jeruzalem en fysiek getekend voor het leven) moeten de beloften uit Jesaja 56 een "geheim" fundament onder hun geloof zijn geweest. Zij waren weliswaar (als een dorre boom) zonder nakomelingen afgesneden van de aardse geslachtsregisters van Israël, maar God Zelf beloofde hun een eeuwige naam binnen Zijn muren die nooit uitgeroeid zou worden.

12. De Wens aller heidenen en de nieuwe gehoorzaamheid.

Wat een onuitsprekelijke eenheid kan de Ethiopische kamerling gevoeld hebben met deze helden uit het verleden (zeker als hij ook de boekrol van de profeet Daniël zou bezitten of hebben gelezen). Dezelfde Geest die destijds Daniël en Ebed-Melech staande hield in een vreemd land, had nu de Schriften voor hem geopend aangaande Jezus de Christus (het Lam van God). Zo had hij weer kolom na kolom gelezen en de boekrol verder afgerold, totdat hij bij deze woorden kwam:

📖 *Jesaja 56:7* *Die zal Ik ook brengen tot Mijn heiligen berg, en Ik zal hen verheugen in Mijn bedehuis; hun brandoffers en hun slachtoffers zullen aangenaam wezen op Mijn altaar; want Mijn huis zal een bedehuis genoemd worden voor alle volken.*

Eeuwen na Ebed-Melech, Daniël, Hananja, Misaël en Azarja was deze kamerling zojuist in die nieuwe, grote tempel te Jeruzalem geweest. Dat was precies de plek waar zijn Heiland Jezus Christus jaren daarvoor de woorden uit ditzelfde gedeelte van Jesaja had aangehaald (toen Hij de tempel reinigde):

 Markus 11:17 En Hij leerde, zeggende tot hen: Is er niet geschreven: Mijn huis zal een huis des gebeds genaamd worden allen volken? Maar gij hebt dat tot een kuil der moordenaren gemaakt.

O, hoe begon het verlangen naar God en Zijn huis in hem te leven! Zoals de dichter zong:

*Ja, mijn ziel dorst naar den Heer';
God des levens, ach, wanneer
Zal ik naad'ren voor Uw ogen;
In Uw huis Uw naam verhogen?*

Had de profeet Haggai immers niet juist over deze tempel het volgende geprofeteerd?

 Haggai 2:6-9 Want also zegt de Heere der heirscharen: Nog eens, een weinig tijds zal het zijn; en Ik zal de hemelen, en de aarde, en de zee, en het droge doen beven. Ja, Ik zal al de heidenen doen beven, en zij zullen komen tot den Wens aller heidenen, en Ik zal dit huis met heerlijkheid vervullen, zegt de Heere der heirscharen. Mijn is het zilver, en Mijn is het goud, spreekt de Heere der heirscharen. De heerlijkheid van dit laatste huis zal groter worden, dan van het eerste, zegt de Heere der heirscharen; en in deze plaats zal Ik vrede geven, spreekt de Heere der heirscharen.

Deze kamerling was nu werkelijk gekomen tot “de Wens aller heidenen”. Hij had de Messias gevonden die op de achtste dag was besneden en opgedragen in diezelfde tempel, waar de oude Simeon zo prachtig van Hem mocht getuigen:

 *Lukas 2:25-32 En ziet, er was een mens te Jeruzalem, wiens naam was Simeon; en deze mens was rechtvaardig en godvrezende; verwachtende de vertroosting Israels, en de Heilige Geest was op hem.
En hem was een Goddelijke openbaring gedaan door den Heiligen Geest, dat hij den dood niet zien zoude, eer hij den Christus des Heeren zou zien.
En hij kwam door den Geest in den tempel. En als de ouders het Kindeken Jezus inbrachten, om naar de gewoonte der wet met Hem te doen;
Zo nam hij Hetzelve in zijn armen, en loofde God, en zeide:
Nu laat Gij, Heere! Uw dienstknecht gaan in vrede naar Uw woord;
Want mijn ogen hebben Uw zaligheid gezien,
Die Gij bereid hebt voor het aangezicht van al de volken:
Een Licht tot verlichting der heidenen, en tot heerlijkheid van Uw volk Israel.*

Vervuld met de Heilige Geest was de kamerling zich er ten volle van bewust dat hij naar het vlees nooit een kind van het verbond zou kunnen worden. Door de wet was hij immers volkomen uitgesloten. Maar nu mocht hij het leven vinden door Christus, die wél besneden was op de achtste dag en de wet volkomen had gehouden. Jezus had Zichzelf gegeven tot een volkomen offer voor zijn zonden. Door de opstanding van zijn Heiland was ook deze eenzame hoveling verzoend met God, om in een nieuw leven voor Gods aangezicht te wandelen en met vrijmoedigheid toe te gaan tot de troon der genade.

Al was hij in het vlees niet besneden, toch vond hij nu een diepe vreugde in de wet. Hij deed dit absoluut niet om daardoor iets te bereiken of op te klimmen tot God, maar simpelweg omdat hij ging houden van datgene waar God van houdt. Zo kreeg hij de wet des Heeren lief (precies zoals koning David dat bezong in Psalm 119). Het was de pure vrucht van het nieuwe leven, zoals de apostel Paulus het later zou verwoorden:

📖 *Efeze 5:9-10 (Want de vrucht des Geestes is in alle goedigheid, en rechtvaardigheid, en waarheid), **Beproevende wat den Heere welbehagelijk zij.***

De kamerling die van de ingewikkelde westerse theologische discussie niets afwist, wist wel van de eenvoudige vreze des Heeren af, zal ik dingen doen wat mijn Vader in de hemelen bedroeft ?

📖 *Romeinen 8:15 Want gij hebt niet ontvangen den Geest der dienstbaarheid wederom tot vreze; maar gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door Welken wij roepen: Abba, Vader!*

13. De vreze des Heeren .

📖 *Psalm 111:10 Resch. De vreze des HEEREN is het beginsel der wijsheid; Schin. allen, die ze doen, hebben goed verstand; Thau. Zijn lof bestaat tot in der eeuwigheid.*

De dagen gingen voorbij. De karavaan trok voort. De kamerling las en las verder. Hij hongerde ernaar om de God van Israel, nu ook zijn Vader meer en meer te leren kennen. Terwijl Filippus (de door de Heilige Geest bevlogen evangelist) inmiddels gevonden werd te Azote (Handelingen 8:40) en langs de Middellandse Zee richting Cesarea reisde, reisde de karavaan van de kamerling met blijdschap verder naar het verre heidenland.

Hij las over het ware vasten en de beloften in hoofdstuk 58:

📖 *Jesaja 58:6-11 Is niet dit het vasten, dat Ik verkies: dat gij losmaakt de knopen der goddeloosheid, dat gij ontdoet de banden des juks, en dat gij vrij loslaat de verpletterden, en alle juk verscheurt? Is het niet, dat gij den hongerige uw brood mededeelt, en de armen, verdrevenen in huis brengt? Als gij een naakte ziet, dat gij hem dekt, en dat gij u voor uw vlees niet verbergt? Dan zal uw licht voortbreken als de dageraad, en uw genezing zal snellijk uitspruiten; en uw gerechtigheid zal voor uw aangezicht heengaan, en de heerlijkheid des Heeren zal uw achtertocht wezen. Dan zult gij roepen, en de Heere zal antwoorden; gij zult schreeuwen, en Hij zal zeggen: Ziet, hier ben Ik. Zo gij uit het midden van u wegdoet het juk, het uitsteken des vingers, en het spreken der ongerechtigheid; En zo gij uw ziel opent voor den hongerige, en de bedrukte ziel verzadigt; dan zal uw licht in de duisternis opgaan, en uw donkerheid zal zijn als de middag. En de Heere zal u geduriglijk leiden, en Hij zal uw ziel verzadigen in grote droogten, en uw beenderen vaardig maken; en gij zult zijn als een gewaterde hof, en als een springader der wateren, welker wateren niet ontbreken.*

Hij las meer en meer wonderlijke woorden:

📖 *Jesaja 61:11 Want gelijk de aarde haar spruit voortbrengt, en gelijk een hof, hetgeen in hem gezaaid is, doet uitspruiten; also zal de Heere Heere gerechtigheid en lof doen uitspruiten voor al de volken.*

De kamerling legde de boekrol even op het zachte kussen op zijn schoot. Hij staarde voor zich uit. Zijn donkere ogen glansden terwijl hij naar de horizon tuurde. Hij mompelde zacht: "voor al de volken".

Ook voor mij, ook voor ons.

📖 *Jesaja 64:4-5 Ja, van ouds heeft men het niet gehoord, noch met oren vernomen, en geen oog heeft het gezien, behalve Gij, o God! wat Hij doen zal dien, die op Hem wacht. Gij ontmoet den vrolijke, en die gerechtigheid doet degenen, die Uwer gedenken op Uw wegen; zie, Gij waart verbolgen, omdat wij gezondigd hebben; in dezelve is de eeuwigheid, opdat wij behouden wierden.*

📖 *Jesaja 65:1 Ik ben gevonden van hen, die naar Mij niet vraagden; Ik ben gevonden van degenen, die Mij niet zochten; tot het volk, dat naar Mijn Naam niet genoemd was, heb Ik gezegd: Ziet, hier ben Ik, ziet, hier ben Ik.*

Hij was een man uit een volk dat niet het voorrecht had om de God van Abraham, Izaäk en Jakob te dienen. Maar nu was hij door Christus nabijgekomen! (Ef. 2:13)

Even later fronste hij echter zijn wenkbrauwen. Hij las aandachtig deze ernstige woorden:

📖 *Jesaja 65:3-4 Een volk, **Mij geduriglijk tergende** in Mijn aangezicht, in hoven offerende, en rokende op tichelstenen; Zittende bij de graven, zo vernachten zij bij degenen, die bewaard worden, **etende zwijnenvlees**, en er is sap van gruwelijke dingen in hun vaten.*

14. De werking van de Heilige Geest in het hart van de Moorman.

Hij werd gelukkig nog niet gehinderd door latere, dubieuze middeleeuwse theologische theorieën over de wet. (Petrus waarschuwde later immers al dat de brieven van Paulus niet altijd eenvoudig te verstaan waren en dat wetteloze mensen die teksten vaak verdraaiden tot hun eigen verderf, zoals we kunnen lezen in 2 Petrus 3:16). Daarbij moeten we niet vergeten dat de apostel Paulus zelf op dat bewuste moment nog gewoon als een moorddadige Saulus rondliep.

Er maakte zich van de Moorman op die wagen een diepe eerbied en ontzag meester.

Al lezende proefde hij het hart van de Almachtige Vader. Hij voelde Gods innerlijke afkeer van de heidense afgoderij. Hij proefde de pijn van een vernederd Vaderhart, dat zo gekrenkt was in Zijn trouw en liefdevolle zorg. God had Zijn kinderen toch met het allerbeste voor hen onderwezen, maar in plaats van Hem dankbaar te eren, zochten zij hun heil bij onzinnige dingen. Ja, met afkeer zag God Zijn kinderen eten van onreine dieren, wezens die Hij daarvoor nooit had geschapen en al helemaal niet als voedsel had aangewezen!

De kamerling nam zich heilig voor om Israëls God nooit te tergen. Het was voor hem absoluut geen krampachtig dilemma van: zou de wet ook wel voor mij gelden? Nee, hij was simpelweg een eenvoudige man die God liefhad met heel zijn hart. Liefde en eerbied deden hem als vanzelf de wil van de Vader zoeken. Wat de Joodse broeders daarvan zouden zeggen, zou hem niet deren, want hij las deze machtige belofte:

📖 *Jesaja 66:5 Hoort des Heeren woord, gij, die voor Zijn woord beeft! Uw broeders, die u haten, die u verre afzonderen, om Mijns Naams wil, zeggen: Dat de Heere heerlijk worde! Doch Hij zal verschijnen tot ulieder vreugde, zij daarentegen zullen beschaamd worden.*

Zo wonderlijk werkte de Heilige Geest in zijn hart. Jesaja had hem al geleerd dat hij (als een eunuch, die naar de wet van Mozes eigenlijk geen gemeenschap met Israël mocht hebben) door genade tóch een onneembare plaats in Gods hart had.

Voor hem was en bleef het volkomen duidelijk dat hij door de wet nooit voor God rechtvaardig zou worden of was geworden. Hij zou het dan ook echt niet begrepen hebben als mensen hem er later van zouden beschuldigen dat hij door de werken der wet zalig wilde worden.

Hij wist nu van de prachtige vervulling van Jesaja 53. Hoe zou hij dan ooit nog twijfelen aan de heiligheid van al die andere woorden van dezelfde profeet? Wat een schitterende vergezichten zag hij toen hij verder las:

📖 *Jesaja 65:17 Want ziet, Ik schep nieuwe hemelen en een nieuwe aarde; en de vorige dingen zullen niet meer gedacht worden, en zullen in het hart niet opkomen.*

📖 *Jesaja 65:25 De wolf en het lam zullen te zamen weiden, en de leeuw zal stro eten als een rund, en stof zal de spijs der slang zijn; zij zullen geen kwaad doen noch verderven op Mijn gansen heiligen berg, zegt de Heere.*

De leeuw, die ze in Ethiopië maar al te goed kenden, zou stro eten! Wat een ontspanning, wat een diepe vrede in de schepping. Ze leerden ook zien dat Jeruzalem echt dé stad van de aarde was, en dat het met haar goed zou komen:

📖 *Jesaja 66:10-13 Verblijdt u met Jeruzalem, en verheugt u over haar, al haar liefhebbers! Weest vrolijk over haar met vreugde, gij allen, die over haar zijt treurig geweest! Opdat gij moogt zuigen, en verzadigd worden van de borsten harer vertroosting; opdat gij moogt uitzuigen, en u verlusten met den glans harer heerlijkheid. Want alzo zegt de Heere: Ziet, Ik zal den vrede over haar uitstrekken als een rivier, en de heerlijkheid der heidenen als een overlopende beek; dan zult gijlieden zuigen; gij zult op de zijden gedragen worden, en op de knieën zeer vriendelijk getroeteld worden. Als een, dien zijn moeder troost, alzo zal Ik u troosten; ja, gij zult te Jeruzalem getroost worden.*

Weken later, als het donker was geworden in het paleis van de vorstin van Candace en er een felle onweersbui losbarstte boven de wouden van Ethiopië, zullen ze nog met ontzag aan deze vlamme woorden hebben teruggedacht:

📖 *Jesaja 66:15-17 Want ziet, de Heere zal met vuur komen, en Zijn wagenen als een wervelwind; om met grimmigheid Zijn toorn hiertoe te wenden, en Zijn schelding met vuurvlammen. Want met vuur, en met Zijn zwaard zal de Heere in het recht treden met alle vlees; en de verslagenen des Heeren zullen vermenigvuldigd zijn. Die zichzelf heiligen, en zichzelf reinigen in de hoven, achter een in het midden derzelve, **die zwijnenvlees eten**, en verfoeisel, en muizen; te zamen zullen zij verteerd worden, spreekt de Heere.*

De gezaligde Ethiopiërs werkten hun zaligheid uit met vreze en beven (Filippenzen 2:2,3). Over het zwijnenvlees eten werd zelfs niet gedebatteerd (een diepe overtuiging die overigens tot op de dag van vandaag levend is gebleven, want de leden van de orthodoxe kerk van Ethiopië eten nog steeds geen varkensvlees omdat zij de oude spijswetten trouw in ere houden.³³ Andere woorden uit Jesaja waren zo verheven dat ze de schittering wel zagen, maar niet goed konden doorgronden hoe dat alles zou zijn:

³³ Encyclopedia Britannica. (z.d.). Ethiopian Orthodox Tewahedo Church. <https://www.britannica.com/topic/Ethiopian-Orthodox-Tewahedo-Church>

 Jesaja 66:20-24 En zij zullen al uw broeders uit alle heidenen den Heere ten spijsoffer brengen, op paarden, en op wagenen, en op rosbaren, en op muildieren, en op snelle lopers, naar Mijn heiligen berg toe, naar Jeruzalem, zegt de Heere, gelijk als de kinderen Israëls het spijsoffer in een rein vat brengen ten huize des Heeren. En ook zal Ik uit dezelve enigen tot priesters en tot Levieten nemen, zegt de Heere. Want gelijk als die nieuwe hemel en die nieuwe aarde, die Ik maken zal, voor Mijn aangezicht zullen staan, spreekt de Heere, alzo zal ook ulieder zaad en ulieder naam staan. En het zal geschieden, dat van de ene nieuwe maan tot de andere, en van den enen sabbat tot den anderen, alle vlees komen zal om aan te bidden voor Mijn aangezicht, zegt de Heere. En zij zullen henen uitgaan, en zij zullen de dode lichamen der lieden zien, die tegen Mij overtreden hebben; want hun worm zal niet sterven, en hun vuur zal niet uitgeblust worden, en zij zullen allen vlees een afgrijzing wezen.

Mogelijk nam de Moorman zich voor om deze woorden te onthouden. Nieuwe maanden, sabbatten, hij ging ze in eenvoudigheid van harte voor de Heere houden. Niet gehinderd door theologische discussies, diende hij de God van Israël (net als Zacharias en Elisabeth, van wie Lukas 1:6 schrijft dat zij "beiden rechtvaardig voor God waren, wandelende in al de geboden en rechten des Heeren, onberispelijk"). Hij is nog voor velen tot een zegen geweest.

15. Historische achtergrond over de Ethiopische kerk en de zwarte Joden.

De geestelijke verbondenheid tussen Israël en het Morenland komt tot een prachtig hoogtepunt tijdens de regering van koning Salomo. De geschiedenis van de koningin van Scheba kunnen we vinden in de Bijbelboeken 1 Koningen en 2 Kronieken. En toen deze vorstin het gerucht van Salomo hoorde, aangaande de Naam des Heeren, kwam zij naar Jeruzalem om hem met raadselen te verzoeken:

 1 Koningen 10:1-2 En toen de koningin van Scheba het gerucht van Salomo hoorde, aangaande den Naam des HEEREN, kwam zij, om hem met raadselen te verzoeken. En zij kwam te Jeruzalem, met een zeer zwaar heir, met kemelen, dragende specerijen, en zeer veel gouds, en kostelijk gesteente; en zij kwam tot Salomo, en sprak tot hem al wat in haar hart was.

Ook de Heere Jezus Zelf heeft later met grote eerbied over haar gesproken:

 Matthéüs 12:42 De koningin van het zuiden zal opstaan in het oordeel met dit geslacht, en hetzelfde veroordelen; want zij is gekomen van het einde der aarde, om te horen de wijsheid van Salomo; en ziet, meer dan Salomo is hier!

Het is diep ontroerend om te beseffen dat deze eenzame kamerling eeuwen later exact dezelfde, onvoorstelbare karavaanreis maakte. Een reis van Seba, (het huidige Meroë in Soedan) naar Jeruzalem besloeg al snel 2500 tot 2600 kilometer. Een enkele tocht door de brandende hitte duurde in de oudheid ruim drie tot vier maanden.

In het tweede boek van de Joodse oudheden beschrijft Josephus een oeroude veldtocht naar het zuiden. Daarbij geeft hij (terloops maar uiterst nauwkeurig) deze cruciale geografische en historische toelichting over de hoofdstad:

- ✓ *"Want Saba was een koninklijke stad van Ethiopië, die Cambyses later Meroë noemde, naar de naam van zijn eigen zuster."*³⁴

De machtige schatmeester van de Candace had dus voor een retourtje (een tocht van ruim 5000 kilometer) meer dan een half jaar reistijd over voor de God van Israël! En wat was zijn motief? Waar de oude vorstin nog kwam voor de wijsheid en de pracht van een aardse koning, had deze ontmande hoveling die zware en levensgevaarlijke reis louter en alleen over voor één doel: om te aanbidden. Het tekent de onlesbare dorst in zijn hart naar de levende God.

16. De echo's van Salomo en de Ethiopische overlevering

Ook in het Ethiopische geschrift de Kebra Negast (het befaamde boek der heerlijkheid der koningen) wordt haar geschiedenis beschreven, van haar komst bij Salomo en haar gesprekken. De koningin van Sheba (in Ethiopië ook wel Makeda genoemd) was dus koningin van Ethiopië. In die tijd was dat een zeer groot koninkrijk. In hoofdstuk 22 van de Kebra Negast (dat over Tamrin de koopman gaat) wordt expliciet beschreven dat de koningin een gigantisch handelsimperium bezat. Er staat dat zij handel dreef met de kooplieden van India, Nubië en Aswan (Egypte), en dat zij beschikte over enorme vloten op zee en duizenden kamelen op het land.³⁵

In oude historische teksten worden Seba (in het huidige Soedan) en Scheba vaak naast elkaar genoemd. Archeologen plaatsen het kerngebied van de koningin van Scheba veelal in het zuiden van het Arabisch Schiereiland (het huidige Jemen). De sterke Ethiopische overlevering spreekt dit echter niet noodzakelijk tegen. Het is zeer waarschijnlijk dat het schatrijke rijk van Scheba op het hoogtepunt van zijn macht gebieden besloeg aan beide kanten van de Rode Zee, waaronder zowel het zuiden van Jemen als de tegenoverliggende kuststreken op het Afrikaanse continent.^{36 37} Het boek de Kebra Negast is voor de Ethiopiërs door de eeuwen heen hét bewijs geweest dat de koningin van Sheba hun eigen koningin was. Zij eisen de koningin van het Zuiden vol trots op. Daarbij verklaart dit middeleeuwse boek met klem dat er een kind werd geboren uit een stormachtige verbintenis met Salomo. Hoewel de Bijbel hier volkomen over zwijgt (de heilige Schrift spreekt uitsluitend over de uitwisseling van gaven en haar respectvolle terugkeer), speelde deze legende een machtige rol in de Ethiopische geschiedenis. De Schrift herinnert ons overigens later wel degelijk aan de menselijke zwakheid van de koning:

- 📖 *1 Koningen 11:1 En de koning Salomo had veel vreemde vrouwen lief,*

³⁴ Flavius Josephus. Joodse oudheden (Boek 2, hoofdstuk 10, paragraaf 2). Vertaald door W. Whiston. Geraadpleegd in mei 2026, van <https://sacred-texts.com/jud/josephus/ant-2.htm>

³⁵ Budge, E. A. W. (1932). The Queen of Sheba and Her Only Son Menyelek (Kébra Nagast). Hoofdstuk 30: Concerning how King Solomon swore to the Queen. Oxford University Press. (Geraadpleegd via de digitale editie van York University, https://www.yorku.ca/inpar/kebra_budge.pdf pagina 59).

³⁶ Köster, M. (2023). The Sabaeans on Both Sides of the Red Sea: Exploring South Arabian Cultural Contacts in Ethiopia. Chau Chak Wing Museum (The University of Sydney). van <https://www.sydney.edu.au/museum/whats-on/talks-and-events/the-sabaeans-on-both-sides-of-the-red-sea--exploring-south-arabi.html>

³⁷ Lee, C. (2024). Crossing the Red Sea: A Yemen and Ethiopian Interchange Circuit. White Rose Research Online. van https://eprints.whiterose.ac.uk/id/eprint/206498/1/Yemen_Ethiopia_Lee_.pdf

Volgens het verhaal in de Kebra Negast (dat in de beschrijving van haar bezoek aan Jeruzalem als twee druppels water op het bijbelse verslag lijkt) vroeg Salomo haar ten huwelijk, wat door haar werd geweigerd. De koningin sprak van een wereldwonder toen zij de stad Jeruzalem, de tempel Gods en het paleis van Salomo aanschouwde. De koningin bleek zeer onder de indruk van Salomo en hij van haar. De koning liet haar vertrekken met de grootste heerlijkheden waaronder oogverblindend mooie kleren en alles wat het land Ethiopië zich maar wensen kon (waaronder 6000 kamelen die met kostbare zaken waren beladen). Ook kreeg zij voertuigen waarmee men over land reed, waaronder een bijzondere wagen die Salomo volgens de hem door God geschonken wijsheid had vervaardigd.³⁸

In deze overlevering gaf hij haar bij vertrek ook een ring mee, in de hoop dat zij een zoon zou baren. Moeder Makeda zou de heerschappij later hebben afgestaan aan deze legendarische zoon (die zich koning Menelik de Eerste noemde). Hoewel de geschiedenis van dit nageslacht een mythe is om de latere dynastieën een bijbels gezag te geven, toont het wel op een ontroerende manier aan hoe diep de ware God en de erfenis van Salomo in het hart van Ethiopië verankerd raakten. Het werd de basis van hun soevereiniteit. In de Ethiopische grondwet van 1955 staat zelfs in artikel 2:

- ✓ *"De koninklijke waardigheid zal voor alle eeuwigheden afstammen van dezelfde geslachtslijn als die zonder onderbreking van de dynastie van koning Menelik de Eerste (de zoon van de koningin van Saba en koning Salomo van Jeruzalem) afkomstig is."*³⁹

Ook de voormalige Ethiopische keizer Haile Selassie (die leefde van 1892 tot 1975) leidde zijn regentschap direct van deze legende af. Toen hij op 2 november 1930 tot keizer van Ethiopië was gekroond, kreeg hij de naam Haile Selassie (wat staat voor macht van de Drievuldigheid). Zijn volledige titel was indrukwekkend en ademde de echo van het Oude Testament:

- ✓ *"Zijne Keizerlijke Majesteit, Haile Selassie I, Erfzoon uit het zaad van Salomo, de Alles Overwinnende Leeuw van de stam van Juda, Koning der Koningen, Heer der Heren, Vader der Afrikanen uit het allergeliefde Ethiopië het moederland van de zonen en dochters in diaspora"*⁴⁰

De diepe waardering van koning Salomo voor iemand buiten de gevestigde orde vinden we op een schitterende wijze weerspiegeld in de heilige Schriften. In het Hooglied bezingt Salomo zijn bruid (de Sulammith). Zij was van nature geen verre vorstin, maar een eenvoudige plattelandsvrouw die door het harde werk in de wijngaarden donker was verbrand door de hete zon. Haar familie had haar veracht en weggestuurd, maar de koning verhoogde haar. Zij getuigt dan ook met diepe verwondering over haar uiterlijk, en verklaart direct de letterlijke oorzaak daarvan:

- 📖 *Hooglied 1:5,6 Ik ben zwart, doch liefelijk (gij dochteren van Jeruzalem!), gelijk de tenten van Kedar, gelijk de gordijnen van Salomo. Ziet mij niet aan, dat ik zwartachtig ben, omdat mij de zon heeft beschenen; de kinderen mijner moeder waren tegen mij ontstoken, zij hebben mij gezet tot een hoederin der wijngaarden. Mijn wijngaard, dien ik heb, heb ik niet gehoed.*

Dat zij zichzelf volkomen onwaardig voelde in de aanwezigheid van de adellijke vrouwen aan het hof, blijkt wel uit het feit dat zij zichzelf even later vergelijkt met een uiterst gewone veldbloem:

- 📖 *Hooglied 2:1 Ik ben een roos van Saron, een lelie der dalen.*

³⁸ Budge, E. A. W. (1932). The Queen of Sheba and Her Only Son Menyelek (Kébra Nagast). Hoofdstuk 30: Concerning how King Solomon swore to the Queen. Oxford University Press. (Geraadpleegd via de digitale editie van York University, https://www.yorku.ca/inpar/kebra_budge.pdf Pagina 69-70).

³⁹ Imperial Ethiopian Government. (1955). Revised constitution of Ethiopia (artikel 2). Geraadpleegd via het constitutionele archief <https://chilot.files.wordpress.com/2011/04/1955-revised-constitution-of-ethiopia1.pdf> pagina 3.

⁴⁰ New World encyclopedia. Haile Selassie (kopje: biography en Solomonian dynasty).van https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Haile_Selassie

Saron was een heel gewone kustvlakte. Zij zei hier eigenlijk letterlijk dat zij niets bijzonders was (slechts een van de vele wilde bloemen in het veld). Maar koning Salomo pakte die vergelijking onmiddellijk op en draaide het om, om haar te bewijzen hoe uniek zij voor hem was:

 Hooglied 2:2 Gelijk een lelie onder de doornen, alzo is Mijn vriendin onder de dochteren.

In de context van onze Ethiopische kamerling laat deze poëtische en tegelijkertijd zeer duidelijke tekst zien dat een maatschappelijk verachte afkomst (of een donkere huidskleur) in de ogen van de koning van Israël nooit een reden was voor uitsluiting. Salomo maakte de Sulamistische het hof door die andere verfijnde vrouwen aan het hof in vergelijking met haar als “doornen” te zien, en was deze verachte herderin zijn enige lelie. Het was voor hem juist een symbool van liefelijkheid.

Precies diezelfde genade ontving de kamerling. Hij voelde zich een uitgestotene en een dorre boom, maar werd door de grote Koning uitgekozen en geliefd. Dit vormt de een bijzondere historische opmaat naar de profetieën van Zefanja 3 vers 10 en Psalm 68 vers 32. Daar belooft God met dat Zijn meest ernstige aanbidders juist van de zijden van de rivieren van Cusj zullen komen, en dat het Morenland zich zal haasten om zijn handen in diepe aanbidding tot God uit te strekken.

En wat heeft dat geloof diepe wortels gekregen! Zou het niet te maken hebben met Gods principes achter deze oude woorden?:

 Spreuken 1:23 Keert u tot Mijn bestraffing; ziet, Ik zal Mijn Geest ulieden overvloediglijk uitstorten; Ik zal Mijn woorden u bekend maken.

 Spreuken 28:9 Die zijn oor afwendt van de wet te horen, diens gebed zelfs zal een gruwel zijn.

Immers:

 2 Timótheüs 3:16 Al de Schrift is van God ingegeven, en is nuttig tot lering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is;

Zelfs in onze tijd (volgens een telling uit 2007) behoort nog altijd 63 procent van de bevolking tot het Christendom.⁴¹ Hun bijbel is veel uitgebreider dan de Bijbels in de rest van de christelijke wereld. En weet u hoe dat komt?

Dat verre Morenland (dat grote Ethiopië) was een land met hoge, onneembare bergen. Het lag ver, heel ver weg van de drukte van grote wereldrijken zoals Rome en het latere Byzantium. Daar konden trotse keizers en strenge bisschoppen niet zomaar komen om de mensen te dwingen hun heilige bijbel aan te passen of in te korten (hun orthodoxe kerk legde de canon dan ook nooit schriftelijk vast). O nee, in die eenzame hoogte leefden de gelovigen eeuwenlang hun eigen, stille leven met de Heere.

En terwijl in de rest van de wereld zoveel kostbare boekrollen tot stof vergingen (of moedwillig werden vernietigd), bewaarden deze vrome mensen de oude geschriften, die afkomstig waren uit de Griekse Septuagint, veilig in de koele schaduw van hun kloosters.⁴²

De vroege christenen zagen in deze oude teksten heldere verwijzingen naar Jezus als de beloofde Messias. Omdat zij hieruit zo vaak citeerden, werden bepaalde profetieën in de eeuwen daarna juist gemeden door de rabbijnen. (Dat is de reden dat het boek Daniël en de overbekende tekst uit Jesaja 53 heden ten dage nog steeds vaak worden overgeslagen bij de wekelijkse lezingen in de synagoge).

⁴¹ https://internews.org/wp-content/uploads/legacy/resources/ethiopia_media_and_telecoms_final_110112_19.12.12_0.pdf

⁴² <https://thescriptoriumproject.com/nubian-ethiopian-church/>

Maar hoe anders was dat in Ethiopië. Daar werd de volledige rijkdom van de oude Schriften met diep ontzag bewaard. Zo kregen bijvoorbeeld het boek Jubileën en andere oude boeken een vaste, veilige plaats in hun uitgebreide canon.⁴³

En is dat niet een prachtig, levend bewijs van wat we in het verhaal van de Moorse kamerling lezen? Hun godsdienst hield altijd die heerlijke, warme band met het oude testament. Ze hielden de sabbat en lieten met eerbied het onreine vlees staan.⁴⁴

Het is daarbij bijzonder om op te merken dat de allereerste christenen (en dan voornamelijk zij die ver buiten de invloedssfeer van het denken van de Grieken en Romeinen leefden) het onderscheid

⁴³ <https://www.theeasternchurch.com/saints/why-the-ethiopian-bible-has-more-books>

⁴⁴ <https://www.catholicsandcultures.org/ethiopia/food-fasting>

tussen rein en onrein voedsel nog heel vanzelfsprekend in acht namen.⁴⁵ Voor deze vroege gelovigen vormde het nieuwe verbond geen harde breuk met de leefregels van het oude verbond, maar veeleer een heerlijke vervulling daarvan in de Messias. Waar de theologie in het westen in de loop der eeuwen de spijswetten nagenoeg volledig heeft afgeschaft, bewaarden juist deze oeroude gemeenschappen in Afrika de warme band met de wetten van God.⁴⁶ Het laat ons in gepaste verwondering zien dat de gelovigen in Ethiopië wellicht veel dichter bij de zuivere apostolische bron zijn gebleven dan menige theologische ontwikkeling in het westen.⁴⁷

Waar de christenen in het verre westen in de loop der eeuwen steeds meer van dat oude jodendom af kwamen te staan, bleef in Ethiopië die zuivere, vroege verbondenheid gewoon bestaan.⁴⁸

Nu moet u niet denken dat zij het nieuwe testament niet kenden. O, zeker wel! Ze hadden de brieven van de apostel Paulus gewoon in hun bezit en ze lazen die ook met grote liefde. Maar ze lieten zich door moeilijke theologische debatten niet afbrengen van de oude inzettingen.

17. Het vergelegen volk uit de profeten.

Dat de contacten tussen Juda en dit verre Morenland door de eeuwen heen zeer levendig waren, blijkt ook uit een opmerkelijke profetie van Joël. Wanneer God het oordeel uitspreekt over de vijanden van Israël, kondigt Hij aan dat de Judeeërs hun vijanden zullen overleveren aan de Sabeërs (de inwoners van het koninkrijk Scheba):

 Joël 3:8 En Ik zal uw zonen en uw dochteren verkopen in de hand der kinderen van Juda, die ze verkopen zullen aan die van Scheba, aan een vergelegen volk; want de HEERE heeft het gesproken.

Hoewel deze specifieke tekst gaat over de handel in krijgsgevangenen, bewijst het onomstotelijk dat er een intensief, algemeen bekend netwerk en een directe verbinding bestond tussen Jeruzalem en dit vergelegen volk. Over deze oeroude en veelgebruikte karavaanroutes reisden immers niet alleen specerijen en goud, maar ongetwijfeld ook de boekrollen van de profeten, Joodse handelaren en vrome families. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er in datzelfde uitgestrekte land eeuwenlang ook zwarte Joden woonden (die beter bekend staan als de Falasha's).

Waar zij precies vandaan kwamen, is voor de mensen een raadsel. Maar zelf vertellen zij vol trots dat hun oorsprong in het Israël van koning Salomo ligt. Ze zeggen dat ze afstammen van de adellijke en priesterlijke begeleiders van Menelik (de zoon van koning Salomo en de koningin van Scheba) toen deze naar Ethiopië terugkeerde. Deze wonderlijke en koninklijke geschiedenis is door de eeuwen heen met grote eerbied bewaard in de Kebra Negast (wat zich laat vertalen als de 'Glorie der koningen'). Dit beroemde, oeroude Ethiopische geschrift vertelt in de rijke oosterse traditie over de reis van de koningin van Scheba naar Jeruzalem, over de wijsheid van Salomo en de geboorte van hun zoon Menelik. Het vertelt hoe deze zoon later met de ark van het verbond naar Ethiopië zou zijn teruggekeerd. Voor de Ethiopische gelovigen is de Kebra Negast altijd een belangrijk bewijs geweest van hun vroege goddelijke uitverkiezing en hun diepe, onuitwisbare verbondenheid met de God en het koningshuis van Israël. Ze leefden daar te midden van de Amharen, een volk dat op de centrale hoogvlakte woont en ongeveer een kwart van de bevolking uitmaakt. Het Amhaars is een oude taal, sterk verwant aan het Hebreeuws en het Arabisch, en is nu de officiële taal van het land⁴⁹

⁴⁵ <https://www.pilgrimaps.com/the-kosher-roots-of-ethiopian-coptic-cuisine/>

⁴⁶ <https://www.logos-verlag.de/lp/9783832559908lp.pdf>

⁴⁷ Skarsaune, O. (2002). *In the shadow of the temple (Jewish influences on early Christianity)*. InterVarsity Press.

⁴⁸ Ullendorff, E. (1968). *Ethiopia and the Bible*. Oxford University Press.

⁴⁹ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Amharen>

De godsdienst van de Falasha's kende heel pure, oudtestamentische trekken. Er was een echte priesterstand, ze brachten dierenoffers en ze hielden zich streng aan de spijswetten van Mozes. De lieve sabbat vereerden ze als een goddelijke verschijning onder de naam Sanbat. Van de latere Babylonische ballingschap, de boeken die daarna geschreven zijn, of de Talmoed wisten zij helemaal niets. Ze erkenden alleen die heilige Thora. De naam Falasha betekent eigenlijk vreemdeling, en werd door de christelijke Amharen vaak als een lelijk scheldwoord gebruikt. Er is ook nog een heel bijzondere groep die men de Falasha Mura noemt. Dat zijn Ethiopische Joden die door contacten met zendelingen christen werden (sommigen deden dat uit vrije wil, maar anderen werden onder druk gezet) ⁵⁰ De weinige Falasha's die nu nog in Ethiopië wonen, maken en verkopen prachtig, karakteristiek zwart aardewerk. Ze boetseren beeldjes van koning Salomo, de koningin van Scheba, Mozes, Aäron en de indrukwekkende leeuw van Juda.

Jarenlang hebben ze daar in dat verre land gewoond, totdat de opperrabbin in Israël hen in 1972 als Joods erkende, waarna de staat Israël hen in 1975 ook wettelijk erkende. ⁵¹

Toen brak er een wonderlijke tijd aan. Israël besloot hen terug te halen (die terugkeer noemt men Aliyah). En hoe! In 1984 werden tijdens operatie Mozes maar liefst achtduizend Ethiopische Joden uit het door hongersnood getroffen Soedan gered. En in 1991 haalde het Israëlische leger in operatie Salomo in 36 uur tijd met 35 vliegtuigen ruim veertienduizend van hen naar huis. O, wat een wonderlijke vluchten waren dat,

Tijdens deze operatie (Salomo) werd zelfs een wereldrecord gevestigd!: om zoveel mogelijk mensen mee te kunnen nemen had de Israëlische luchtvaartmaatschappij El Al alle banken uit een aantal Boeing 747's gesloopt. Op de vlucht van 24 mei 1991 vervoerde El Al maar liefst 1086 mensen met één vlucht. Bij aankomst in Tel Aviv bleken het er zelfs 1088 te zijn, want onderweg waren er twee baby's geboren! Dit is een letterlijke vervulling van de profetie uit Jeremia; ⁵²

 Jeremia 31:8 Ziet, Ik zal ze aanbrengen uit het land van het noorden, en zal hen vergaderen van de zijden der aarde; onder hen zullen zijn blinden en lammen, zwangeren en barenden te zamen; met een grote gemeente zullen zij herwaarts wederkomen.

Waar operatie Mozes in 1984 nog in het geheim via buurland Soedan verliep (omdat veel Ethiopische Joden destijds te voet de grens over gevlucht waren voor de hongersnood), werkten de reddingsacties vanaf operatie Salomo direct vanuit het hart van Ethiopië.

Bij operatie Duivenvleugels (uitgevoerd tussen 2012 en 2013) werden duizenden leden van de gemeenschap rechtstreeks opgehaald uit de overgangskampen in de Ethiopische steden Gondar en Addis Abeba. ⁵³

Bij operatie Rots van Israël (die in het jaar 2020 begon) vloog de Israëlische overheid opnieuw direct op Ethiopië om de overgebleven families op te halen die nog altijd in diezelfde steden op hun vertrek wachtten. ⁵⁴

Het grote verschil met de vroege jaren is dus dat deze latere vluchten niet meer in het geheim via de woestijn of een buurland (Soedan) hoefden te verlopen. Het betrof uiterst georganiseerde luchtbruggen waarbij de vliegtuigen gewoon in Ethiopië landden en de mensen veilig naar Israël brachten.

⁵⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Falash_Mura

⁵¹ <http://www.encyclo.nl/begrip/Falasha>

⁵² <https://www.christenenvoorisrael.nl/artikelen/foto-s-grote-groep-ethiopische-joden-komt-aan-in-israel>

⁵³ <https://www.timesofisrael.com/the-last-of-the-falash-mura/>

⁵⁴ <https://www.christenenvoorisrael.nl/artikelen/operatie-rots-van-israel-ethiopie>

55

De grote terugkeer is nu nagenoeg ten einde. Deze verre kinderen van het verbond, die ook wel “Bèta Israëï” worden genoemd, zijn eindelijk weer thuisgekomen.

Het vertelt ons eigenlijk zo iets ontroerends. Het geloof in dat verre Afrikaanse land is geen ingewikkelde uitvinding van latere eeuwen. Nee, het is een oeroude stroom van kinderlijke godsvrucht. Een zuivere stroom die direct teruggaat tot de dagen van de apostelen (en hoogstwaarschijnlijk zelfs helemaal terug tot die vrolijke, lezende man op zijn reiswagen, de gelukzalige kamerling van Candacé.

 Psalm 87:3,4 Zeer heerlijke dingen worden van u gesproken, o stad Gods! Sela. Ik zal Rahab en Babel vermelden, onder degenen, die Mij kennen; ziet, de Filistijn, en de Tyrier, met den Moor, deze is aldaar geboren.

Afbeeldingen: “operatie Moses” ⁵⁶

⁵⁵ <https://www.timesofisrael.com/the-last-of-the-falash-mura/>

⁵⁶ <https://alchetron.com/Operation-Moses>

18. Het gebed van een Falasha.

Wonderlijk mooi en ootmoedig zal vaak het volgende gebed van een Falasha geklonken hebben:

*Zonder mij niet af van de uitverkorenen,
o Heere, Van de vreugde, van het licht, van de glorie.
Laat mij zien, o Heere, het licht van Israël
En laat mij horen naar de woorden der getrouwen
Terwijl zij spreken over de Leer, Onderwijzen U te vrezen,
o Heere, Koning voor eeuwig. Gij zijt gezegend, o Heere,
wees mij genadig. Weest Gij bij dag mijn Herder en bij nacht mijn Bewaker.
Wanneer ik ga, wees mijn Gids, Wanneer ik zit wees mijn Beschermmer.
Wanneer ik U roep, Gij zwijge niet.
Ik heb U lief, haat mij niet.
Ik heb in U vertrouwen, Verlaat mij niet;
U volg ik, beschaam mij niet;
U koester ik, veracht mij niet.
Laat mij de dag doorbrengen in Uw vrede.
Laat mij de dag doorbrengen in Uw genade en Uw volheid,
Zonder zonde, zonder droefheid, zonder het oordeel en het vuur der hel,
zonder Satan. Terwille van Uw Naam, Adonai, waak over mij;
Terwille van Uw Naam, Adonai, leid mij.*

Bron: ⁵⁷

Of de gelukzalige Moorman, de schatmeester van de Candace uit Ethiopië, zelf een Falasha is geweest, zullen we op aarde misschien nooit weten. Maar dat hij zijn God diende in geest en in waarheid, en dat hij zijn weg reisde met blijdschap, dát is een heerlijke zekerheid!

 Hebreëen 12:1,2 Daarom dan ook, alzo wij zo groot een wolk der getuigen rondom ons hebben liggende, laat ons afleggen allen last, en de zonde, die ons lichtelijk omringt, en laat ons met lijdzaamheid lopen de loopbaan, die ons voorgesteld is; Ziende op den oversten Leidsman en Voleinder des geloofs, Jezus

19. Routekaart.

De overzichtskaart op de volgende pagina toont de reizen van de koningin van Scheba (ca. 970–931 v.Chr.)⁵⁸ en de Kamerling van Candace (rond 30-40 n.Chr.) uit de Bijbel en de geschiedenis, die beide de regio's van Noordoost-Afrika en het Midden-Oosten doorkruisten.

De route van de Kamerling (de rode lijn) begint in Jeruzalem, waar hij was gaan aanbidden. Hij reist zuidwaarts naar Gaza, waar een inzet zijn doop door Filippus bij een bron toont. De kaart geeft aan dat hij daarna zijn weg vervolgde naar zijn thuisland, het Koninkrijk Kush (Seba, het huidige Noord-Soedan), naar de hoofdstad Meroë, de zetel van de Candace (de koningin-moeder).

De route van de Koningin van Scheba (de gouden lijn) wordt met twee opties weergegeven, vanwege de uiteenlopende historische en Bijbelse tradities. De kaart toont zowel de karavaanroute vanuit Saba (Jemen/Scheba), als een alternatieve route verbonden met Aksum (Ethiopië/Scheba). De inzet toont haar ontmoeting met Koning Salomo in Jeruzalem. De kaart markeert beide koninkrijken en hun hoofdsteden, Marib (Jemen) en Aksum (Ethiopië), en benadrukt de twee mogelijke locaties van Scheba.

⁵⁷ https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/id/tag:RD.nl,19831008:newsml_86da518c89d89054a6515dd918325bef

⁵⁸ Historiek.net. *Israel, Jeruzalem, Tempel van Salomo*. Geraadpleegd in mei 2026, van <https://historiek.net/israel-jeruzalem-tempel-van-salomo/122394/>

20. De bewogen kerkgeschiedenis van Soedan

De geestelijke erfenis van de Moorse schatmeester kende in de eeuwen die volgden een buitengewoon indrukwekkende (maar ook tragische) geschiedenis. Hoewel het Bijbelse verslag abrupt stopt wanneer hij zijn weg met blijdschap vervolgt, bleef deze man na zijn terugkeer aan het hof van koningin Amanitore in Meroë beslist niet stil. Belangrijke vroege kerkvaders bevestigden unaniem dat hij in zijn vaderland effectief als evangelist heeft gefungeerd. Zo schreef de theoloog Irenaeus van Lyon (rond het jaar 180) al dat de kamerling naar de streken van Ethiopië werd gezonden om te prediken wat hij zelf geloofd had. De bekende kerkhistoricus Eusebius van Caesarea (rond het jaar 325) noemde hem zelfs letterlijk de allereerste prediker van de goddelijke kennis onder de Ethiopiërs.⁵⁹ Binnen de oosterse kerktraditie is zijn nagedachtenis altijd levend gehouden onder de naam Bachos, waarbij hij tot op de dag van vandaag wordt geëerd als de apostel en stichter van de oeroude Afrikaanse kerk.⁶⁰

Door het krachtige getuigenis van Bachos ontstond er in het zuiden een pril christendom dat nog diep geworteld was in de Joodse wetten en tempelgebruiken. Omdat deze eerste Afrikaanse gelovigen ver verwijderd leefden van de latere westerse machtscentra (zoals Rome en Alexandrië) hielden zij waarschijnlijk generaties lang trouw vast aan deze oorspronkelijke geloofspraktijk. Zij handhaafden de gebruiken die de schatmeester destijds uit de tempel van Jeruzalem had meegebracht (zoals de viering van de sabbat en het nauwkeurig vermijden van onrein vlees). In het naburige Ethiopië is deze vroege geloofspraktijk overigens het allermooist zichtbaar gebleven. Vanwege de sterke overtuiging dat hun koningshuis via de koningin van Scheba direct afstamde van koning Salomo, kende Ethiopië al een oeroude culturele en theologische verbondenheid met het Jodendom. Omdat de kerk in Ethiopië bovendien altijd onafhankelijk is gebleven en de theologische dwang vanuit het westen nooit heeft geaccepteerd, houden deze christenen zich tot op de dag van vandaag nog steeds onverminderd aan de oudtestamentische spijswetten. Deze algemene focus op de Joodse wortels in de eerste eeuwen vertoont een opvallende historische parallel met de vroege Quartodecimanen in het oosten, die eveneens stug vasthielden aan de Joodse kalender voor hun paasviering en zich verzetten tegen de uniformering vanuit Rome.⁶¹

Deze oeroude trouw aan de Bijbelse voorschriften werpt een helder licht op het eerste apostelconvent uit Handelingen 15. Binnen de herontdekking van de Joodse wortels van het geloof wordt er op gewezen dat dit convent helemaal niet ging over de vraag of de wetten van God waren afgeschaft. De enige vraag die daar op tafel lag, was of een gelovige uit de heidenen verplicht Joods moest worden (zich formeel moest laten besnijden) en de wet moest houden als de weg van God om gered te kunnen worden. Het antwoord van de apostelen was helder: de redding door de vergeving der zonde (de rechtvaardigmaking) is puur uit genade en niet door de besnijdenis of op grond van het houden van Gods wet.

De vier specifieke regels die Jakobus vervolgens aan de heidenen oplegde (zich onthouden van afgoden, hoererij, het verstikte en bloed), waren rechtstreeks afkomstig uit de voorschriften voor vreemdelingen in Leviticus 17 en 18. Dit was geen theologische eindstreep (waarbij de rest van de wetten werd afgeschaft), maar een essentieel basisminimum om de onderlinge tafelgemeenschap tussen Joden en heidenen in de praktijk overeind te houden. Zoals vers 21 direct daarna verduidelijkt (met de verwijzing dat Mozes immers elke sabbat in de synagogen wordt gelezen), vormde dit besluit een genadig groeimodel in heiligmaking (zie daarvoor ook Romeinen 14). Daarbij is Christus ook onze heiligmaking (1 Korinthe 1:30) door de vergeving van onze onheiligheid, zodat wij in Hem volmaakt

⁵⁹ Eusebius van Caesarea. Kerkgeschiedenis (boek 2, hoofdstuk 1, paragraaf 13). New Advent. Van: <https://www.newadvent.org/fathers/250102.htm>

⁶⁰ Irenaeus van Lyon. Against heresies (boek 3, hoofdstuk 12). New Advent. Van: <https://www.newadvent.org/fathers/0103312.htm>

⁶¹ Eusebius van Caesarea. Kerkgeschiedenis (boek 5, hoofdstuk 24. "The Disagreement in Asia"). New Advent. Van <https://www.newadvent.org/fathers/250105.htm>

zijn. Dit betekent echter niet dat wij de zonde blijven doen (*zonde is immers het niet doen wat Hem behaagd zoals Jakobus 4:17 en 1 Joh. 3:4 ons leert*) opdat de genade te meerder worde, dat zij verre! (zoals Paulus schrijft in Romeinen 6).

Jonge gelovigen kregen de tijd om stapsgewijs vanuit de genade te gaan leven in volledige godsvreze en gehoorzaamheid aan de Schriften.

De grote theologische omwenteling in het huidige Soedan vond pas eeuwen later plaats. Vanaf de zesde eeuw na Christus trokken grote, strak georganiseerde delegaties van Koptische en Byzantijnse zendelingen vanuit Egypte naar het zuiden. Zij wisten de toenmalige Nubische koningen te bekeren, waardoor het christendom de absolute staatsgodsdienst werd. Er overleefden drie machtige christelijke koninkrijken langs de oevers van de Nijl (precies in het gebied van het oude Meroë) die het landschap vulden met reusachtige kathedralen en kloosters. De vroege, geïsoleerde tradities uit de tijd van de kamerling maakten toen definitief plaats voor de officiële theologie van de Koptische wereldkerk.

Deze latere theologie (sterk beïnvloed door de filosofische en allegorische schriftverklaring uit de stad Alexandrië⁶²) heeft het Bijbelse groeimodel volledig ontworteld. Door de fysieke voorschriften te vergeestelijken (waarbij een onrein dier zoals het varken in de prediking louter symbool ging staan voor een menselijke slechtheid zoals inheligheid), werd de eenvoudige, letterlijke gehoorzaamheid aan de Schepper vervangen door menselijke theorieën. Dit opende de deur naar een theologie van absolute tegenstellingen, waarin oprechte godsvreze plotseling werd gebrandmerkt als gevaarlijk wetticisme.

Toen deze leer uiteindelijk samensmolt met de absolute macht van de staatskerk, sloeg de theologische redenering om in harde, structurele dwang. Gelovigen werden via kerkelijke decreten verplicht om te breken met de Joodse wortels.

Waar de oorspronkelijke praktijk nog puur voortkwam uit een diepe godsvreze en eerbiedige liefde tot God de Vader (om te haten wat Hij haat en lief te hebben wat Hij liefheeft, door eenvoudig te lezen wat er staat over waar God een hekel aan heeft), bracht deze nieuwe leer een theologische redenering naar binnen die de oude godsvreze corrumpeerde. Het dwong de gelovige om zijn eigen geestelijke geweten te onderdrukken en gelovigen werden min of meer verplicht om daar geen rekening mee te houden. Het doofde de heilige eerbied uit en verving die door kille, theologische theorieën.

Aan deze eeuwenlange, rijke bloeitijd van de inheemse kerk kwam rond de vijftiende eeuw echter een dramatisch einde. Oprukkende islamitische legers en woestijnstammen overrompelden de christelijke rijken van Soedan. De prachtige kathedralen werden verwoest, de kloosters raakten bedolven onder het hete woestijnzand en de complete christelijke cultuur werd in deze streken letterlijk uitgewist.⁶³

Toen westerse zendelingen in de negentiende en twintigste eeuw het gebied opnieuw bereikten, troffen zij (in schril contrast met het naburige Ethiopië waar de oeroude kerk nooit volledig is gevallen) niets meer aan van die eerste bloeitijd. Zij moesten de gemeenten vanaf de kale grond weer opbouwen. Het zijn precies de nakomelingen van deze veel jongere, door westerse invloed gestichte kerken⁶⁴ (die tegenwoordig voornamelijk bestaan uit protestantse, anglicaanse en katholieke gelovigen) die in de huidige burgeroorlog opnieuw door het diepe dal van de zwaarste vervolging heen moeten gaan.⁶⁵

⁶² Encyclopedia. Alexandria, school of. <https://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/alexandria-school>

⁶³ Encyclopædia Britannica. Nubia. <https://www.britannica.com/place/Nubia>

⁶⁴ Dictionary of African Christian Biography. <https://dacb.org/histories/sudan-christianity/>

⁶⁵ Open Doors <https://www.opendoors.nl/vervolgde-christenen/ranglijst-christenvervolgving/soedan/>

21. Nawoord: de kerk vandaag in het huidige Morenland vervolgd.

Wanneer we de schitterende en rijke geestelijke geschiedenis van dit verre Afrikaanse land overdenken, is het onmogelijk om onze ogen te sluiten voor de harde realiteit van vandaag de dag. Het oude rijk van Kush en de koningsstad Meroë lagen in het gebied dat wij tegenwoordig kennen als Soedan. Terwijl de kamerling in de oudheid nog een machtige, gerespecteerde man was die in een indrukwekkende wagen met een groot gevolg kon reizen, moeten zijn geestelijke nakomelingen in datzelfde land vandaag de dag een hele andere en zeer donkere weg begaan.

Sinds de uitbraak van een meedogenloze burgeroorlog in het voorjaar van 2023 is het land in een totale chaos gestort. Twee rivaliserende legermachten vechten een bloedige strijd uit om de absolute macht en de heerschappij over de goudmijnen en andere rijkdommen. In de wetteloosheid die daardoor is ontstaan, is de christelijke kerk in een ongekend diep dal van vervolging terechtgekomen.

⁶⁶ Volgens internationale hulporganisaties (zoals Open Doors ⁶⁷) is de situatie hartverscheurend.

Radicale islamitische milities maken misbruik van de anarchie om het land met geweld te zuiveren. Talloze historische kerkgebouwen zijn gebombardeerd, in brand gestoken of met geweld ingenomen om als militaire basis te dienen. Voorgangers worden ontvoerd of vermoord, en wie openlijk belijdt dat Jezus Christus de Zoon van God is (precies de woorden die de Moorman in de woestijn met zoveel vreugde uitsprak), loopt direct levensgevaar.

In het bijzonder de gelovigen die vanuit de islam tot Christus zijn gekomen, worden als afvalligen beschouwd en meedogenloos opgejaagd. Duizenden broeders en zusters zijn alles kwijtgeraakt en zwerven als ontheemden door de woestijn, of verblijven onder zware omstandigheden in vluchtelingenkampen over de grens.

Maar dwars door de rook van de verwoeste kerken en de tranen van de verdrukking heen, zien we dat het zaad van het Evangelie (dat eeuwen geleden door de kamerling en andere vroege gelovigen werd geplant) nog altijd onuitwisbaar voortleeft in dat verre zuiden. De kerk aldaar staat in de zwaarste frontlinie ter wereld, maar toont een ontroerende en onverwoestbare volharding.

Laten we daarom dit oeroude verslag uit Handelingen 8 niet alleen lezen als een prachtige theologische geschiedenis uit het verleden, maar ook als een dringende, geestelijke oproep voor het heden. Het herinnert ons eraan om de lijdende broeders en zusters in het huidige Soedan (de ware geestelijke erfgenamen van de kamerling) vurig in onze gebeden te dragen. Laten we bidden of de God van Israël hen in hun eenzame woestijn zal blijven bezoeken, troosten en bewaren.

22. Het getuigenis van Alia.

Hoe deze huidige vervolging er in het leven van individuele gelovigen uit ziet, wordt hartverscheurend duidelijk in het waargebeurde verhaal van Alia. Zij is een christelijke moeder uit Khartoem (de hoofdstad van het huidige Soedan) die haar getuigenis deelde met de veldwerkers van Open Doors. Toen de verwoestende oorlog in het voorjaar van 2023 uitbrak, raakte zij door het meedogenloze geweld alles kwijt wat ze bezat. Ze moest in grote paniek huis en haard ontvluchten en verloor in de gruwelijke chaos van het geweld zelfs enkele van haar geliefde kinderen.

Vandaag de dag leeft zij met de overgebleven leden van haar gezin in een overvol vluchtelingenkamp in het zuiden van het land, waar een chronisch gebrek is aan voedsel, schoon drinkwater en medische zorg. Alle aardse rijkdommen en zekerheden zijn letterlijk onder haar voeten weggeslagen. Maar te midden van die peilloze ellende (zittend in het stof van een ontheemdenkamp) klinkt uit

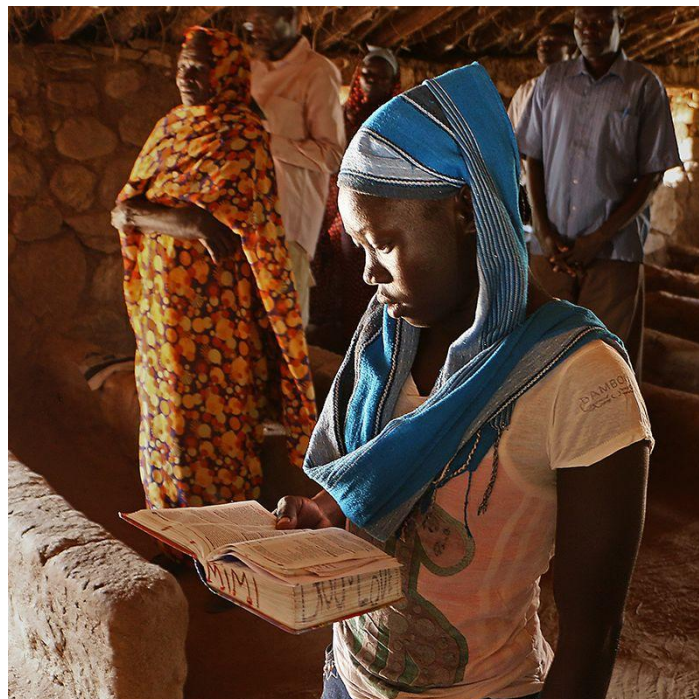
⁶⁶ United States Commission on International Religious Freedom. (2026). *Religious freedom in Sudan*. USCIRF. Geraadpleegd in mei 2026, van <https://www.uscirf.gov/resources/religious-freedom-sudan>

⁶⁷ Open Doors Nederland. *Christenen in Soedan (Ranglijst Christenvervolging)*. Geraadpleegd in mei 2026, van <https://www.opendoors.nl/ranglijst/soedan/>

haar mond geen bitterheid of wanhoop, maar een diep en ontroerend godsvertrouwen dat sterk herinnert aan de allereerste christenen.

Alia getuigt: *"Wij zijn niet gestopt met bidden tot God. We weten dat de uitdagingen en de lasten loodzwaar zijn. Ik heb niet veel meer, en ik zou dit allemaal niet kunnen dragen en navertellen zonder de Heere. Zonder God kunnen wij helemaal niets doen. Wij hebben alles in de handen van God gelegd (de Schepper van hemel en aarde). En wij behouden de vaste hoop dat Hij Zijn zegen zal brengen."*⁶⁸

Haar woorden vormen een levend bewijs dat het ware Evangelie niet gebonden is door omstandigheden. De geestelijke erfenis van de Moorse kamerling (het rotsvaste en nederige geloof in de God van Israël) weerklinkt nog steeds ongebroken in de harten van de Soedanese gelovigen, zelfs wanneer zij door het diepste dal van de schaduw des doods moeten gaan. Het roept ons op om hen niet te vergeten en als broeders en zusters naast hen te staan in het gebed.

Een gebed voor Soedan

*Heere Jezus, wij bidden dat Uw vrede neerdaalt op Soedan.
Wij bidden voor de toekomst van Uw kerk,
dat zij zout en licht mag blijven in hun duistere land.
Bescherm alstublieft onze broeders en zusters daar
en voorzie in alles wat zij nodig hebben in deze ongelooflijk moeilijke tijd.
Wij bidden dat christenen niet als een bedreiging worden gezien
door de maatschappij en de strijdende partijen,
maar als een zegen in hun gemeenschappen.
Amen.* ⁶⁹

⁶⁸ Open Doors UK. (2023). *We haven't stopped praying to God: How you're bringing aid to Sudanese IDP camps*. Geraadpleegd in mei 2026, van <https://www.opendoorsuk.org/news/latest-news/sudan-alia-aid/>

⁶⁹ <https://www.opendoors.org/en-US/persecution/countries/sudan/>

 Handelingen 9:5 En hij zeide: Wie zijt Gij, Heere? En de Heere zeide: Ik ben Jezus, Dien gij vervolgt.

 Psalm 79:11 Laat het gekerm der gevangenen voor Uw aanschijn komen; behoud overig de kinderen des doods, naar de grootheid Uws arms.
12 En geef onze naburen zeventvoudig weder in hun schoot hun smaad, waarmede zij U, o Heere! gesmaad hebben.
13 Zo zullen wij, Uw volk en de schapen Uwer weide, U loven in eeuwigheid, van geslacht tot geslacht; wij zullen Uw roem vertellen.

Einde